سەردەمی نوێ

رۆژنامەیەکی سیاسی - فەرهەنگی کۆمەلایەتیە

ساڵی سێیەم   ژمارە ٢٨   بانەمەڕ - مای ١٩٨٨   نرخی ١٠ کرۆنە

لەم ژمارەدا :

- قەلاچۆ کردن بە بارمەتی ئەلمان
- یادی دوو تێکۆشەری ئازادیخوازی کورد
- کوردستان لە چاپەمەنیەکاندا
- چارەسەرکردنی سیاسی مەسەلەی ئەفغانستان
- دەنگدانەوەی جینایەتی بەعس لە هەلەبجە
- گۆشەی ئەدەب : رەومز وورد تابی
- چەپلە رێزان بۆ هونەرمەندی لاوی کورد گۆران
- دوا هەوال

نامەیەکی کراوە بۆسەرۆکەکانی یەکێتی سۆڤیەت و ئەمریکا

بۆ بەرێزان میخائیل گوربەچۆف سکرتێری گشتی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆموونیستی یەکیتی سۆڤیێتی، رۆنالد رێگان سەرکۆماری ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکای شیمالی

لەگەل رێزوسلاو . ئێمە هێندێ لە نووسەر و شاعیر و زانا و هونەرمەند و رۆژنامە نووسی کورد لە دەرەوەی ولات، لە سەر و بەندی کۆبوونەوەی ئێوەدا وەك دوو هێزی مەزنی جیهانی، بە پێویستمان زانی لەم دەرفەتە کەلك وەربگرین و سەرنجی ئێوە بۆ بار و دوخی ئیبرەی ئەم رۆی کوردستان رابکێشین. پێویست ناکا بەسەرهاتی رابردووی کوردستان و خەباتی گەلی کورد بە درێژی لێرەدا باس بکەین ، خەباتی میللەتێك کە پتر لە سەد ساڵە لە پێناو ئازادی و ژیانێکی سەربەخۆ وهێمنانەدا قوربانی دەدا . بەلام زۆر پێویستە وەزعی داخداری ئێستای کورد وسیاسەتی حکومەتەکانی تورکیا وئێران و عێراقتان بە کورتی بخەینە بەر چاو ،

نەتەوەی کورد کە خەلکەکەی لە ٢٠ ملیۆن پترە ،بەگشتی کەوتوتە بەر پەلاماری تواندنەوە ولەبەین چوون . پتر لە ١٠ ملیۆن لە کوردستانی تورکیا لەهەموو مافێکی نەتەوایەتی بێ بەشکراوە وحاشالەبوونی دەکرێ.

حکومەتی تورکیا بە گواستنەوەی کوردەکان وچۆل کردنی کوردستان، دەیەوی شوێنەواری رەگەزی و نەتەوەیی کورد کوێرکاتەوە . بە هەزاران ئازادیخوازی کورد لە بەندیخانەکانی تورکیا دا لە ژێر ئەشکەنجە و ئازاردان.

بۆ لاپەری ٢

کوشتاری بە کۆمەل و بێ دەنگی

نووسینی: جەمشید حەیدەری

لە کاتێکدا کە گەلی کورد ،لەهەموو پارچەکانی کوردستان خۆی ئامادە دەکرد بۆپێشوازی جێژنی نەتەوەیی خۆی نەوروز، دەنگوباسێکی دلتەزێن لە کوردستانەوە رایگەیاند کە رژێمی فاشیستی بەعسی عێراق لە ١٦ی ئادارد ا ، دوای هێرشی رژێمی ئێران بە هەرێمی ئاخوندەکانی ئێران بۆ کوردستان و داگیرکردنی شارەکانی خورمال و هەلەبجە، ناوچەکەی بەچەکی کیمیاوی و گازی ژاراوی بۆمباران کردوە.

ئەوجاری یەکەم نیە کە رژێمی بەعس چەکی کیمیاوی لە کوردستان بەکار دەهێنێ لە ١ ئاوریلی ١٩٨٧دا حکومەتی عێراق بە سەجەوانەی هەموو یاساکانی نێو نەتەوەیی ئەو چەکە کوشندەی نەك هەر دژی هێزەکانی ئێران وتار و گوندەکانی ئێران بەکار

بۆ لاپەری ٦

شەری وێرانکەری ئێران و عێراق

نووسینی : مەهاباد کوردی

جەنگی ئێران و عێراق یا جەنگی قەلاچۆکردنی کورد !

ئاشکرایە کە شەر بەرزترین وبالاترین شێوەی بەربەرەکانی و ناکوکیە کە نەتوانری بەرێگای سیاسیانەو ئاشتیانە دا چارەسەر بکری . هەر شەرێکی کە روو بدا سیاسەت و پیلانێکی پێشەکی بۆ ساز دراوەو نەخشەی بۆ کێشراوە. هەر وەك مانوئەسەوونك دەڵێ: " شەر سیاسەتە بە خوێن رشتنەوە ، سیاسەتیش شەرە بە بێ خوێن رشتن " . هەلبەت جەنگیش کۆتاییەکەی هەر لە ناو بردنی مروڤ و نەگبەتی یە .

شەری ئێران و عێراق کە بەشیوەیەکی رەسمی لە بیست و دووی ئەیلولی ساڵی ١٩٨٠ هەلگیرسا ،بوو بە هۆی زیانێکی زۆری سەر دوولا لە باری ئینسانی و ئابووری و کۆمەلایەتی و ... هتد .

هەزاران کەسی بێ تاوان بوونەخۆراکی گوللە توپ و خولە میشی شا . سەدان گوندو شار کاول کران، هەزاران مروڤ پەك کەوتەو دەربەدەرو ئاوارە بوون، تێك چوونی باری ئابووری هەر دوو ولات وای لێ هاتوە کە پاش شەریش شوێنەوارەکانی بر بوونەوەی زەحمەتە .

بۆ لاپەری ٥

یەکی ئەیار لە کرێکارانی جیهان پیرۆز بێ

ساڵی ١٨٨٦ کرێکارانی ئەمریکا لە (١)ی ئایاردا ، لە شاری شیکاگو بۆ وەدەست هێنانی مافەکانیان و کەم کردنەوەی کاتی کار کردن بۆ هەشت سەعات کار لە رۆژدا ، خۆ پێشاندانێکی گەورەیان ساز کرد کە لە لایەن پولیسی ئەمریکاوە لە خوێن دا نوقم کرا . لە ساڵی ١٨٨٩ وە بە یادی گوزراوەکانی ئەم خۆ پێشاندانە ، هەموو ساڵی کرێکارانی جیهان دەست لە کار هەلدەگرن و یادی ئەو رۆژە دەکەنەوەو ئەو رۆژە بە جێژنی کرێکاران ناسراوە .

کرێکاران و زەحمەتکێشانی کوردیش کە ئەمرۆکە کەوتوونە بەر زەبرو زەنگی سیاسەتی رژێمە دیکتاتور و کۆنە پەرستەکان، لەو هەل و مەرجە تال و دژوارەشدا شانبەشانی کرێکاران و زەحمەتکێشانی ولاتانی دراوسێ، بۆ وەدەست هێنانی مافی رەوایان و بۆ روخاندنی ئەو رژێمانە خەبات دەکەن .

کرێکاران و زەحمەتکێشانی کورد لە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورددا ، دەوری خۆیان دەبینن و شان بەشانی هەموو چین و تاقمی نەتەوەکەمان، بۆ ئازادی کوردستان و نەهێشتنی چەوسانەوەو ملهوری تێدە کۆشن .

بۆ لاپەری ٨

پاشماوەی ل ١

نامەیەکی کراوە •••

لە ئێران هەشت ساڵە گەلی کورد کەوتۆتە بەر پەلاماری نیزامی حکومەتی ئیسلامی. بە سەدان شارو گوندی کوردستان وێران کراون وهەزاران خاوخێزان لە زەوی باو باپیریان وەدەرنراون وئاوارەی هەندەران بوون. پتر لە ٥٠ هەزار کەس لە کوردستانی ئێران لە لایەن رژێمی ئیسلامی ئێرانەوە بێ تاوان کوژراون.

پتر لە چوار ملیۆن کورد لە کوردستانی عێراق مەترسی نەمان هەرەشەی لێ دەکا. حکومەتی بەعسی عێراق سیاسەتی قەلاچۆ کردنی کورد وکاول کردنی کوردستانی گرتوتە پێش. پتر لە دوو هەزار شارو گوندی کوردستانی وێران کردوە. داروباغاتی کوردستانی سووتاندوە وکانی وئاوەکانی بەچیمەنتۆ کوێر کردۆتەوە. ئەو خەڵکەی پاش بۆمباران وگازی کیمیاوی زیندوو ماونەوە ، بۆچۆڵ وبیابانە بێ ئاوەکانی ئوردن وعەرەبستانی گواستووتەوە.

لە سوریا کوردەکان لە مافی هاو ولاتی بێبەش کراون وفەرق وجیاوازی رەگەزی یان لەگەل دەکرێ.

حکومەتە شەرخوازەکانی ئێران وعێراق، شەریان خستۆتە کوردستان و ئاگرو ئاسن بە سەر خەلکی بێ تاوانی کورد دادەبارێنن. رۆژ نیە لە هەرئێک بەشی کوردستان، شاروگوندەکانی کورد بۆمباران نەکرێن و بەسەدان ژن ومنداڵی کورد نەکوژرێ وبریندار وئاوارەی دەشت وچیا نەبێ.

ئاخرین بەرهەمی شەری ئێران وعێراق بۆ گەلی کورد، بۆمبارانی کیمیاوی شاری **هەڵەبجە** ودەوروبەری بوو لە لایەن رژێمی بەعسی عێراقەوە کە پتر لە ٥ هەزار کەس بە گازی سیانیدوخەردەل کوژران وپتر لە دە هەزارکەسیش بریندارو ئاوارە بوون. حکوومەتی عێراق ئەوە بۆ جاری چەندە بە پێچەوانەی یاساو پەیمانەکانی نێونەتەوەیی گازی کیمیاوی دژی گەلی کورد بە کار دەهێنێ ،بێ ئەوەی لە لایەن دەولەتە گەورەکان وکۆمەلی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە مەحکوم بکرێ وبەرپێشگری لێ بکرێ.

بێگومان یەک لەو مەسەلانەی کەلەکۆبوونەوەی ئێستای ئێوە دا باسی دەکرێ، مەسەلەی رۆژهەڵاتی نێوەراستە. ئاشکرایە تەنگ وچەڵەمەی رۆژهەڵاتی نێوەراست، تەنیا کێشەی عەرەب و ئیسرائیل وشەری ئێران و عێراق نیە. مەسەلەی نەتەوەی بیست میلیۆنی کورد، کە خاوەنی مێژوو و کولتوورو زمان ونەریت وخاکی تایبەتی خۆیەتی و ئێستاش لە لایەن دەولەتەکانی ئێران و عێراق و تورکیاوە کەوتوتە بەر هێرشی غەیرە ئینسانی و سیاسەتی ژینوسیدی وتواندنەوە، دژیەکار دەهێنن.

بەرێزان، ئاغای سکرتێری گشتی وجەنابی سەرکۆمار ،کۆ بوونەوەی ئێوە لە کاتێک دا پێک دێت کە لە دراوسێتی یەکێتی کۆمارەکانی سۆڤیەتی سۆسیالیستی، نەتەوەیەکی ٢٠ میلیۆنی لە ژێر پەلاماری درندانەی ٣ دەولەتی ئەندامی کۆمەلی نەتەوەیەکگرتووەکان دا، بەرەو نەمان و فەوتان دەچێ.

گەلی کورد لە گەل پشتگیری لە وتووێژو سیاسەتی چەک داماڵین وکەم کردنەوەی مەترسی شەری ئاتۆمی وچارەسەرکردنی کێشەی ناوچە جیاوازەکانی جیهان، چاوەروانە کە مەسەلەی کوردیش لە بەرنامەی وتو وێژی ئێوەدا جێگای بکرێتەوە وبە شێوەیەکی داد پەروەرانە وبەپێی بەیاننامەی مافی مرۆڤ رێگا چارەیەکی بۆ بدۆزرێتەوە کە لە مەترسی نابووتی و تواندنەوە رزگار بیت وبتوانێ وەک هەموو گەلانی جیهان چارەنووسی خۆی بگرێتە دەست ولە نیشتمانی خۆیدا بە سەربەستی و سەربەخۆیی بژی و ئەرکی خۆی لە بەرەپێدان وبردنە پێشی شارستانەتی هەرێمی رۆژهەڵاتی نێوەراست دا بە جێ بگەیەنێ.

بۆ لاپەری ٧

قەلاچۆکردن بە یارمەتی ئەلمان

گۆڤاری "شپێگڵ" چاپی ئەلمان لە زمارە ١٥ ی رۆژی ١٩٨٨/٣/٣٠ دا ، لە ژێر سەر خەتی سەرەوەدا وتارێکی بلاو کردوتەوە کە وا پەردە لە سەر هاوکاری ئەلمان بۆ دروست کردنی چەکی کیمیاوی لە گەل رژێمی عێراق لادەدا.

شپێگڵ دە نووسێ :

" لە پەلامارێکی گازی ژاراوی سوپای عێراقدا ، ٥٠٠٠ کەس مردن. سپیۆزێکی تەکنیکی (SPEYER) ئاشکرای دەکا ، چۆن زانیاری (KNOW-HOW) و مەکینەی ئەلمانیای فیدرال وایان کرد کە وا عێراقیەکان چەکی کیمیاوییان دەستکەوێت.

مەرگ لە سەعاتی ١٤ دا دێت. میرازێکی فێری ئاسمانی عێراق لە باکوری رۆژهەلاتی ولات دا ، بە سەر شاری **هەڵەبجە** دا راو دەکا. فرۆکەکە چەند بۆمبایەک داوێ.

هەوری سپی ورەرد بە شەقامەکاندا بلاو دەبێتەوە. گروپێکی رۆژنامەنووسی دەرەوەکە چەند رۆژێک پاشتر لە رێگەی ئێرانەوە دەگاتە **هەڵەبجە، لە گەل وێنەیەکی تۆ** قیامەت روو بەروو دەبێ. هیچ برینێک، هیچ خوێن بە لەشی ئەو ژن و پیاو ومندالانەی کە هێشتا لە سەر شەقام ونێوماڵەکانی **هەڵەبجەدا** کەوتوون نابینرێ. پێستی مردوەکان بە جۆرێکی زۆر سەیر رەنگی گۆڕاوە. چاویان ئەبلەق بوە. لیکاوێکی (شینی رەنگیان) لە دەم دەرچوە. ئەنگوستەکانیان لە بەلەقازەی ئاورنگی سەرە مەرگدا چەماونەتەوە. لەولاشەوە کەلاکی ئاوسا وی ئاژەل پەرت و بلاو بوون.

پەیامنێری " گاردیان "ی لەندەنی هەوالی دەدا : "مەرگ لە ناکاو بەسەر دانیشتوانی شاری ٧٠,٠٠٠ کەسی دادا ولەگەرمەی کارو باری رۆژانەیان دا، هەندێک توانای ئەوەیان هەبوە بگەنە بەر دەرگەی ماڵێ وپاش چەند هەنگاوێک بە لادا کەوتوون. دایکێک هێشتا دەستی لە ملی منداڵەکانی کردوە، پیرەمێردێک هەولی داوە کۆرپەیەک بە لەشی خۆی بپارێزێ ".

بەپێی هەوالی ئاژانسی دەنگ وباسی ئێران (Irna) وە،بەگشتی ٥٠٠٠ مرۆڤ مردون و ٤٠٠٠ بریندار بوون.

ئەمە بە ئاگاکی بوردوومانی عێراقیەکان ،بە گازی خەردەل وگازی ترشی هایدرو سیانید (Lost - + Hcn) یشی پێ دەگوترێ. گازی خەردەل پێست وسیبەلاک زۆر خەراپ زامدار دەکا. گازێکی یەکجار ساماناکە، بە جۆرێک جل وبەرگ بگرە کەوەلیش وبەدەر دەکا وخۆی دەگەیێنێتە پێست وکە زۆریش بێ ئازارە...

گازی مەرگی هەڵەبجە، بەپێی لە ژێر زەمین ولە نزیک شاری **سامەرا** دا دروست دەکرێ. کارخانە (٢٥ کم) کە زۆر بە توندی پاسەوانی لێ دەکرێ وبەراکێتی زەوی ئاسمانی بەرگری لێ دەکرێ.. بەلایکەمەوە عێراق نیو ملیارد مارکی ئەلمانی لە دروست کردنی کارخانەی گازی ژەهراوی ژێر زەمینی دا سەرف کردوە وکۆمپانیە ئەلمانیەکان لەم بارەوە زۆریان دەسکەوتوە.

گشت ئامرازەکانی بەرهەمهێنان وئامێرە (احساساکانی کێشان و گەل وپەلی لابۆر و سەدان تۆن لە (Natriumfluorid Phosphortrichlorid, Isopropylamin) مادە بنەرەتییەکانی چەکی کیمیاوی و گازی خەردەل، تابون و سارین (Tabun Sarin) لە ئەلمانیای فیدرالیەوە دەچن. مەسەلەی کرین وریکخستنی لە بەغدا ،بە ناو سەر بە وزارەتی پیشەسازی عێراقە، لە راستی دا سوپاییەکان سەرپەرشتی دەکەن ، لە ژێر ناز ناوی"دامەزراوەی دەولەتی بۆ بەرهەمهێنانی لەناوبەردنی مێش و مەگەز". (State Establishment,for pesticides Produkion) بە کورتی (SEPP) سازی کرد.

ئەوە چەند ساڵە (SEPP) بەبوک ئاسانی تەکنیکی (Know-how) وەکینەی بەرهەمهێنانی گازی ژەهراوی لە ژێر پەردەی دامەزراندنی کارخانەی بەرهەمهێنانی لە ناو بردنی زیانبەخشی کشت وکاڵی دا دەکرێ.

داد پرسەکان هیچ بایەخێکی ئەو تۆمانە بەمەسەلەکە نەداو، شێتکی وایان لە بارەی چالاکیەکاوەتەکانی عێراقی و ئەلمانەکان نەدا بەدەستەوە. بەلام لە کۆتایی سالی ١٩٨٧ ئەوانەی دوای مەسەلەکە کەوتن، هەروەک لە زمارەی ١ ی ١٩٨٧ گوڤاری شپێگڵ دا دەردەکەوێ) سەلماندیان کە چۆن ئەلمانەکان بەشداری کارگە دەکەن. لە ئەکسیۆنێکی گەورەدا چەند بەرێوەی کۆمپانیاو مالی تایبەتیان پشکنی و بەلگەی سەلماندنیان وەدەر خست.

ئەلقەی بەستنەوەی پێوەندی عێراق و ئەلمانی لە بارەی گازی ژاراوییەوە کۆمپانیای Water Enginering Trading کە گورتیە کەی دەبێتە (W.E.T) لە شاری هامبورگە، وە عێراقیەک تێیدا بەشدارە.

سالی ١٩٨٥ (W.E.T) ئیمزای مەکینەیەکی لە گەل عێراق گرێدا ، کە رۆژانە دەتوانێ ٦ و ١٧ تۆن **فوسفور تریکلۆرید** بەرهەم بێنێ. ئەمە ماوەیەکی بنەرەتیە بۆ بەرهەمهێنانی گازی دەماری (اعصاب) **تابون و سارین**.

سالی ١٩٨٦ زۆرترین بەشی مەکینەکە گوازرایەوە. کۆمپانیای گواستنەوە بە ناوی (Merkur) بارەکەی لە میونیخ وە بە لۆری لە رێگەی تورکیاوە برد.

(W.E.T) ئەوجا تەردەست کەوتە کاربۆیان

بۆ لاپەر ٩

یادی پیرۆزی دوو تێکۆشەری ئازادیخوازی کورد

١٢ و ١٥ ی مانگی بانەمەری ئەم ساڵ بیست ساڵ بە سەر شەهید بوونی دوو لاوی ئازادیخواز ، دووتێکۆشەری ڕێگای ئازادی و بەختەوەری گەل و دوو شۆڕشگێڕی کورد تێدەپەڕێ.

شەهید بوونی ئەم دوو تێکۆشەرەو هاوڕێکانیان، کە هەموو تەمەنی لاوێتی خۆیان لە پێناو ئازادی و سەربەستی گەل و نەتەوەکەیان و ڕزگاری لە چەوسانەوە و زوڵم وزۆرداری تەرخان کرد، زەبرێکی قورس بوو وە جوولانەوەی ڕزگاریخوازی کورد کەوت لە کوردستانی ئێران و زیانێکی گەورەش بوو ،بۆ بزووتنەوەی دیموکراسی لە سەرانسەری ئێراندا.

١ - هاوڕێی شەهید سمایلی شەریفزادە

ساڵی ١٩٤٣، واتە لە جەنگەی بووژانەوەو بەرەگرتنی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە شاری مەهاباد لە خێزانێکی بازرگان لە دایك بوو. سمایل تامی ئازادی لە شیری دایکی چێشتبوو، ئەوینی سەربەستی نەتەوەکەی لە گەڵ خوێن و گۆشتی تێکەڵ ببوو.

پاش تەواو کردنی پۆلی ناوەنجی، لە زانستگای تاران لە ڕشتەی "ئەلەکترۆ میکانیك" دا خوێندنی بەرزی درێژە پێدەدا. سەبارەت بە خوێندنەوەی کتێبی سیاسی و کۆمەلایەتی و هەست کردن بە بندەستی و بێبەشی نەتەوەکەی و نە بوونی ئازادی و دیموکراسی لە وڵات دا، ئاڵوگۆڕی فیکری بەسەرداد و ڕێگای خەباتی سیاسی دەگرێتە بەر. ساڵی ١٩٦١ کاتێك پۆلیسی ڕێژیمی کۆڕکراوی شا، زانستگای تاران بە لامار دەدا، سمایلی شەریف زادەش لە گەڵ خوێندکارانی دیکە دەگیرێ و بەڵام پاش ماوەیەك ئازاد دەکرێ. لە نێو خوێندکارە کوردەکانی زانستگای تاراندا، سمایل دەکەوێتە لای باڵی چەپ و شۆڕشگێڕی خوێندکارانی کورد ڕێبازی شۆڕشگێڕی دەگرێتە بەر.

ساڵی ١٩٦٤ ساواکی ئێران کوردستان بە لاماردەدا، خوێندکارە کوردەکانی زانستگای تارانیش دەکەونە بەر پەلامار و گەلێك لە ماموستایان وخوێندکاری کورد دەگیرێن و دوور دەخرێنەوە. سمایل ناچار دەبێ خۆی لە چنگ پۆلیس دەرباز بکا وخۆ بگەیێنێتە وە کوردستان و بچێتە کۆڕی خەباتی نهێنیەوە.

هەر لەو ساڵەدا، لە گەڵ هێندێ لە لاوانی تێکۆشەری کورد، ڕوودەکاتە کوردستانی گەرمێن و بەو هیوایە کە لە نێو شۆڕشی کورد و لە ناوچەی کوردستانی ئازاد، خزمەت بکاو خەبات درێژە پێ بدا. بەلام شۆڕشی کوردستانی گەرمێن نەك هەر ئەو لاوانە ناگرێتە ئامێز و یەنایان نادات، بەڵکوو ڕێگای زیان و مانەوەشیان لێ دەگیرێ سمایل وهاڤاڵەکانی ناچار دەبن ساڵی ١٩٦٧ بگەڕێنەوە کوردستانی ئێران وڕێکخراوی شۆڕشگێڕی حیزبی دیموکراتی کوردستان دابمەزرێنن و بۆ پارێزگاری خۆیان لە چنگ ژاندارم و ئەرتەشی ئێران، شێوەی خەباتی چەکداری هەڵبژێرن.

حکومەتی کۆنەپەرستی ئێران ئەرتەش و ژاندارم و جاشی زۆڵە کوردیان لێ هان دەدا. سمایلی شەریف زادە وەك بەرپرسی سیاسی و نیزامی ناوچەی بانە، لە نێو خەلك دا خەریکی تێکۆشانی سیاسی دەبێ. لە مانگی بانەمەر دا خەبەری دەدەنێ کە بۆ پێشوازی لە سولەیمانی موعینی کە لە سەفەر دەگەڕاوە بەرەو سنوور بچێ.

ڕۆژی ١٢ ای بانەمەری ١٩٦٨ کوێخای شەریفی خۆ فرۆش ڕاپۆرتی لێدەدا وپتر لە ٣٠٠ سەرباز وجاش و ژاندارم بە سەریان وەر دەبن. پاش شەڕێکی نابەرابەری ٥ سەعاتە، سمایل و میرزا محەممەدی شادمانی و حوسێنی ڕەحمان ڕابی و عطاء عەولا کۆلی پێشمەرگە شەهید دەبن.

سمایلی شەریف زادە نەك هەر نەگەیشت بە دیداری هاوڕێ و هاو سەنگەری شاد بێ بەلکوو دەستی چەپەلی دژبەکورد نەی هێشت سولەیمانی موعینی‌ش بگاتەوە نێو هاوڕێیانی کە تەرمەکەی لە لایەن شۆڕشی کوردەوە بە دیاری بۆ حکومەتی ئێران بە ڕێ کرایەوە.

٢ - هاوڕێی شەهید سولەیمانی موعینی

ساڵی ١٩٣٥ لە شاری مەهاباد لە بنەماڵەیێکی بازرگان لەدایك بوە. هەر لە منداڵیەوە بە شنەبای ئازادی هەڵیداوە لە سەردەمی حکومەتی میللی کوردستاندا پۆلی سەرەتایی قوتابخانەی بە زمانی زگماك خوێندوە. سولەیمان هەم ئالای سێ ڕەنگی کوردستان و حکومەتی میللی کورد و هەم تێکچوونی کۆماری کوردستان و لە سێدارەدانی پێشەوای کورد و ڕێبەرانی دیکەی بە چاو دیوە.

لە سەرەتای پۆلی ناوەنجی خوێندن لە مەهاباد، دێتە ڕیزی ڕێکخراوی لاوانی دیموکراتی کوردستان و وەك گەنجێکی زیر و وریا دێتە مەیدانی تێکۆشان.

ساڵی ١٩٥٥ لە کاتی تێکۆشانی خەباتی نهێنیدا، دەگیرێ و ماوەی دوو ساڵ لە ژێر ئازار و ئەشکەنجەدا دەبێ. پاشەوە کە بەڵگەیەك بۆ تاوانبار کردنی نادۆزنەوە بە کەفیل ئازادی دەکەن.

ساڵی ١٩٥٩ ساواکی ئێران هێرشێکی دڕندانەی بۆ سەر ڕێکخراوەکانی حیزبی دیموکرات دەستپێ کرد. سولەیمان کە تازە شایی کردبوو، ناچار دەبێ بووکی چەند مانگە بەجێ بێلێ ولەگەل ئەندامانی تری حیزب ڕوو بکاتە کوردستانی گەرمێن ساڵی ١٩٦٤ لە کونگرەی دووی حیزبی دیموکرات بە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی هەلدەبژێردرێ. لەو ماوەیەدا سولەیمان بۆ کۆکردنەوەی یارمەتی بۆ شۆڕشی کوردستانی عیراق، دەچێتەوە دیوی کوێستان و لە نێو زەحمەتکێشاندا دەسووڕێتەوە و خەریکی ڕێکخستن و پرو پاگەندە و وریا کردنەوەی خەلك دەبێ.

لە هەل و مەرجی نهێنی دا ،ڕۆژنامەی "ڕۆژ" ئۆرگانی لقی ٣ی حیزبی دیموکرات بلاو دەکاتەوە. سولەیمان بۆ پارێزگاری کادر و ئۆرگانەکانی حیزبی دەستەی چەکدار پێك دەهێنێ و لە ناوچەی موکریان و مەنگوران چەندجار دەست لە ژاندارم دەوەشێنن و ناوچەکە ئارامیەك لە حکومەتی شا دە شێوێنن. سازمانی ئەمنیەتی ئێران لە هەر تك بەشی کوردستان بۆ لەناوبردنی سولەیمان و هاوالەکانی و کوژاندنەوەی ئاگری خەباتی چەکدارانە کەرێکخراوی شۆڕشگێڕی حیزبی دیموکرات سازی کردبوو ،دەکەوێتە کار. ساڵی ١٩٦٧ لە کوردستانی عیراق تێکۆشان و تەنانەت ماوەی ئەندامانی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران، لە لایەن شۆڕشەوە تەنگە بەر دەکرێ و ڕاونان و تەحویل دانەوە و گرتنی کوردەکانی ئێران دەست پێدەکرێ. سولەیمانی موعینی و سمایلی شەریف زادە و هاڤاڵەکانیان ناچار دەبن ناوچەی ئازاد کراوی کوردستانی عیراق بە جێ بێلن و بگەڕێنەوە بۆ کوێستان و لە هەموو شێوەیەکی ژیاندا خەبات درێژە پێبدەن.

سەرەتای ساڵی ١٩٦٨ سولەیمانی موعینی لە گەڵ هاڤاڵێکی دیکە ،بە کاری

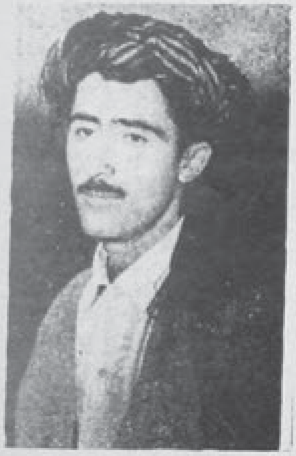

شەهید سولەیمانی موعینی

حیزبیەوە دەچێتە عیراق. لە گەڕانەوەدا لە سولەیمانی دەکەوێتە داوی کاربەدەستی ساختەچی و بەکرێ گیراوی هەر تك ڕژیمی ئێران و عیراق بە ناوی ئالە ئەگرانی.

بە ناوی ئەوەی کە دەیگەیێنێتەوە سەر سنوور سواری ماشێنی دەکاو دەیبا بۆ صدیق ئەفەندی بەرپرسی کاروباری شۆڕش لە ناوچەی سولەیمانی.

صدیق ئەفەندی هەر ئەو ڕۆژە سولەیمان و خەلیل ئەو باشی هاوڕێی بە دەست بەسراوی دەنێرێ بۆ دیلمان بۆ بارەگای بارزانی. پاش چەند ڕۆژ ١٥ای بانەمەری ١٩٦٨ تەرمی بێ گیانی سولەیمانی موعینی لە لایەن شۆڕشی کوردستانەوە دەدرێتەوە بە ساواکی ئێران. حکومەتی دژی گەلی شا چەند ڕۆژ تەرمی سولەیمانی بە شارەکانی سەردەشت و بانە و پیرانشاردا دەگێڕێ و پاشان لە مەهاباد دەیداتەوە بە دایك وباوکی. لە ڕۆژی ناشتنی سولەیمانی موعینیدا، بە پێچەوانەی ڕەزای ساواك فرتابیەکان ناچنە مەدرەسە و بازار دادەخرێ. خەلکی گوندەکانی دەوروبەری شار ڕوو دەکەنە مەهاباد وهاو شان لە گەڵ خەلکی مەهاباد لە ناشتنی ڕۆڵەی تێکۆشەری کورد سولەیمانی موعینیدا بەشداری دەکەن و بێزاری و تووڕەیی خۆیان دژی ئەو جنایەتە نگریسە دەردەبڕن.

کوشتنی سولەیمانی موعینی لە لایەن شۆڕشی کوردستانی عیراقەوە، بە قوولی کاری کردە سەر هەست و بیر و بۆ چوونی کوردەکانی ئێران وبۆیان دەرکەوت کە بەرێوەبەرانی شۆڕش ناتوانن لە ئەمر و فەرمانی حکومەتی کورد کوژی شا دەربچن.

بۆ لاپەڕی ٨

سەردەمی نوێ
خاوەنی ئیمتیاز
د. جەمشید حەیدەری
سەرنووسەر
کریم حسامی
Postgiro: 420 4506 - 2
ISSN 0284-3412
P.O.BOX 7066
16407 KISTA
SWEDEN

کوردستان لە چاپەمەنیەکاندا

ئیران دوای هێرشی کیمیایی ،گۆڕاوە-کان نیشان دەدا.

وەرگێرانی : کرمانج

دەیڤید هێرتس هەواڵدەری رۆژنامەی گاردیەن چاپی لەندەن ٢٣ یمارس،لەهەڵەبجەوە لەبارەی ئەو کوردانەی بوونەتە قوربانی گازی سایەنایەد هەواڵ دەنێرێ.

" هیچ زام ، هیچ خوێن، و هیچ نیشانەیەك لەم تەقینەوەیە لە سەر لاشەکان نابینریتەوە .ژمارەیەکی زۆری پیاو ، ژن، و منداڵ و ئاژەڵ کەوتوونەتە بان پانایی زەمینێکی خاو وشەقامەکانی ناو ئەو شارە کوردیە دوورە پەرێز ولە بیرکراوەی عراق کە لە لایەن ئیرانەوە داگیر کراوە .

تابلوکانی شار، کەدرود و سەرکەوتن پێشکەش سەرۆکی سەرکردە "سەددامحوسێن و " مەرگ بۆ هێرش هێنەر " دەکەن ،هێشتا لە بەین نەچوونە .

پێستی لاشەکان سەرسور ماوانە رەنگیان گۆڕاوە . چاوەکانیان کراوەیەو دەروانننە نێو خەندەکاکان. دەمیان بە قور ولیتەوە، پەنجەکانیان بە شێوەیەکی سەیر سوڕیان خواردوە .

لەوە دەچێ، مەرگ لەناکاو لە ماڵەوە لە گەرمەی ئیش و کاری رۆژانەیەن دەستی بە سەردا گرتوون .هەندێك لەوانە تەنیا توانیویانە جورئەت بکەن خۆیان بگەیێننە دەرگای حەوشی ماڵەکایان و لەوێ بکەون. لێرە دایکێکە دواناسێزی لە منداڵەکەی وەرهێناوە . لەوێ پیرەمێردێ منداڵیکی ساوای داپۆشیوە بۆ ئەوەیلە شتێك بیپارێزێت. ئەگەر چی مەرگ رێگای نەداوە کە بزانێت ئەم شتە چیە .

یەکەمین دەستەی هەواڵنووسەکانی خۆرئاوا بۆ دیتنی سەرکەوتنی نوێی ئیران بە ماسکی گاز سەر رەبەرگ کراین و پێمان را- گە یەنرا لە کاتی پێویست بە پەلە بە کاری بهێنین. ئەوەی لە **هەڵەبجە** کە جێگای دانیشتوانی ٧٠،٠٠٠ خەڵك بوو بیست و پێنج کیلۆ میتر لە ناوەوەی عیراقە هاتە پێش ئێمە زۆر ترسێنەر بوو. یازدە قوربانی کەوتوونەتە ئەم دیو و ئەو دیوی حەوشێکی بچوك، ئەوانیتر هەرکە گوێیان لە دەنگی باڵە فڕەکان بووە، بە پەلە خۆیان خزاندوتە ژێرخانەکانیان بەو بروایەی لە ویندەری دەپارێزرێن.

بەڵام ئەوەی میراژەکانی عیراقی فرێ- یانداوەتەخوارەوە، بە گوێرەی قسەی ئیرا- نیەکان ، **گازی سایەنایەد بووە** . "یەك بۆمب ١٠٠ الیتر هەڵدەگرێت و لە رۆژێکی سارد دا بوخارەکەی دە توانێت ٥٠٠ میتر بە توندی بڵاو ببێتەوە ".

دوکتور فروتن دەستی بۆ قوربانیەکانی سایەنایەد درێژ کرد و گوتی " **ئەو خەڵکە هیچ بواری خۆ قوتار کردنیان نەبووە .** "

ئیرانیەکان ، ئەو کوردانەی وەبەر چەکی کیمیایی کەوتوون بە چەند هەزارێکیان دادە نێن. هەموویان کوردی عیراق و مەدەنی بوون. بێجگە لە چەند پاسدارێ ئیرانی کە نەیا- نتوانیبوو لە کاتی فرێدانی بۆمباکان ماسکەکانیان بە کار بێنن . بە گوێرەی قسەی ئیرانی و کوردەکان، ئەمانە هەموویان لە دوا نیوەڕوی رۆژی چوار شەممۆ لە کاتژمێری دوو ونیودا رووی داوە . لە ئەنجامی هێر- شی ئیران کە پێك هاتبوو لە پاسداران و لە هێزی هەوایی، سەربازانی عیراقی شاری- **هەڵەبجە** یان چۆڵ کرد . جێگری وەزیری دەرەوە جەوهەر لاریجانی گوتی " **ئەمە بە مەبەستی تەعبیئ کردن بوو لە بەرامبەر جەنگی شارەکاندا** " .

شێخیعی فەرماندە گوتی " ئەمە رێگا- یەك بوو . بۆ بەر پەرچدانەوەی ئەم پرو پا- گەندەیە کە گۆیا ئیران توانای خۆی بۆ تەقینەوەیەکی مەزن لە رووی‌دوژمن لە دەست داوە ".

داگیر کردنی خاك لە لایەن ئیرانەوە جنگی عیراقی لە باکوری کوردی بێ هێز کوردەکان ، پارتیزانەکانی ناوچەیی بە هۆی یارمەتی ئیرانەوە چالاکیان پتر و گەورەتر دەکەن.

کۆپتەرەکەی ئێمە ، ئێمەی بردە کەناری خۆرهەڵاتی بەنداوی دەربەندی خان، کە ئیرانیەکان زەمینەی بەرەیەکی نوێیان لێ دروست کردوە .

پارێزگارەکانی عیراق ، شوێنی خۆیان بۆ کەنارەکەی تری بەنداو گواستوتەوە . لە دوازدە کیلۆمیتر بۆ خوارەوە لە سنووری تۆپخانە ، دەربەندیخانە، کە ئەلەکتریکی شەری بەغدا بەرهەم دەهێنێ.

زۆربەی دانیشتوان ،کاتی هاتنی ئیرا- نیەکان دوا نیوەڕوێ چوار شەممۆ، لە نێو شار مانەوە . بەڵام چونکە شارەزای درندە- یی بەعس بوون، دەترسان .

کاتێ تۆپخانە بەرزاییەکانی دەوروپشتی **هەڵەبجەی** بۆمباران دەکرد ، **هەڵەبجە** کرو بێدەنگ بوو. **هەڵەبجە** رای کرد بوو. جگە لە چەند مریشکێك کە مابوونەوە و بەدوای دوزینەوەی دانەوێڵەیەکدا دەسوورانەوە و لە پیرە مێردێك کە لە کاتی بۆمباران لە وێ نە بوو، دوای بۆمباران گەڕا بووە و بە دوای خاو وخێزانی‌دا دەگەڕا ، چی‌تر نە دەبینرا.

لەوە دەچێ ئەم بارە بەو شێوەیە هەر بمێنێتەوە تا کو جەنگ کۆتایی پێ دێت و- یان پاسدارەکان زیاتر بچنە نێو کوردستا- نی عیراق .

عیراق لە شەری کوردستان دا ،زەبر هەڵگرە

رۆژنامەی " لوس‌ئینجلس تایمز : چاپی ئەمریکا راپورتێکی بە قەلەمی "چارلز - دا لاس" لە بارەی باردۆخی عیراق بڵاو- کردۆتەوە. ئەوا بەکورتی دەیخەینە بەر- چاوی خوێنەرانی بەرێز .

نووسراوەی " چارلزدا لاس " لە ژێر سەرخەتی سەرەوەدا ،ئاوادەست پێدەکات:

" لە فرێنی کەرکوك بۆ سولەیمانی، مەتەرێزوپەناگای خۆڵمی کەوەك ئاگر بزێنی بچوك لە کەنار شەقام دا دیارن، دەبینرێن. ئەو پەناگایانە کە لە هەموو ٢٠٠میتردا ، بۆ پاراستنی دانیشتوانی پەدبواری بەرزی خۆل ساز کراون،ئشتکەی ئەرتەشی عیراق پێك دێنن .

بە قسەی کاربەدەستانی عیراقی ودیپلۆ- ماتەکانی رۆژاوا لە بەغدا ، تەنانەت بەو حالەش، پاش رۆژاوا و بە قەولی هێندێکان دوای سە عات چواری نیوەرۆ ،شەقەماکان بۆ هاتوو چۆی ترومبیلەکانی عیراقی ئەمین نین.

پاش رۆژاوا، پارتیزانە کوردەکان کە پێشکە لەگەڵ دەولەتی عیراق شەر دەکەن، هاتوو چۆی ترومبیلەکان دەگرنە ژێر دەستی خۆیان وریگایان لێ دەبەستن .

دەربرینی دوو حەوتوو لەمەو بەری ئیران کە عیراق لە بەلاماریکی کیمیاوی دا لە شا ری کورنشینی هەڵەبجە هەزاران کوردی کوشتوە ، تازەترین تاوانێکە کە هەرتك لا لەتوند بوونی شەری بێ بەزەیی داوەپاڵ یەکتری دەدەن .

شەری کوردستان لە چاو " شەری شاران" و " جەنگی نەوتکێشان " لە خەلیجی فارس و هێرشی زەوی لە نزیك بەسرە، باری دووەمی هەبووە . بەڵام لە حەوتوو وەکانی دوایی لە کاتێکا هێزی ئەزامی عیراق لە بەشەکانی تر ئیرانیەکانی داماو کردبوو ،لەکاری خستبوون، ماکەی شەر بۆ چوار ئوستانی سەرووی عیراق گوێزراوەتەوە. ئەو چوار ئوستانە بە دوو ملیون ونیو کوردە وە، کوردستا- نی عیرا قی پێك دێنن .

عیراق بۆ بەرەکانی ئەوەی ئێستا بوتە گیروگرفتی هاوبەشی ئیران و کورد- کان ، دو و سوپای ئەرتەشی خۆی بۆ شیمال گواستوتەوە . بە قەولی دیپلۆ- ماتێکی رۆژاوا ،عیراقیەکان ناچار بوون، سەربازانی خۆیان لە خوارەوە بو سەرێ بگوێزنەوە .

کوردەکان گەورەترین کەمایەتی قەومی رۆژهەلاتی نێوەراستن ، کە بە زیاتر لە دەملیون کەسەوە لە سەروی عیراق و سەروی رۆژاوای ئیران و خواروی رۆژ- هەڵاتی تورکیا دا ، بڵاو ون .

ئەوان زمان و نەریتی ،فەرهەنگی خۆیان هەیە و لە میللەتەکانی عەرەب و تورك و ئیران جیان .

لە گوندەکانی چیای ،ناوچەکانی سنووری ئیران وعیراق ژیانێکی تێکەڵ لەسەرەتا- یی کشت وکاڵ و ئاژاڵ داری دێتە بەرچاو. کوردەکان هێشتا شەلواری فرەوانی رەنگ خۆڵەمێشیان دەپێ دایە ،کە لەسەر دەمی ئیمپراتوری عوسمانیەوە ماوەتەوە . خەبات بۆ سەر بەخۆیی کوردستان لە رۆژەکانی کۆتایی شەری دووەمی جیهاً- نیەوە دەست پێ کرا . بەڵام ئیران لە سەردەمی شاداو حکومەتەکانی بەغدا، نیشاًنیان داوە کە دوژمنی فرە بە هێزن .

دەستەی یەکێتی نیشتمانی کوردستان کە بە چەپ دادەنرێن،سالی ١٩٨٣ لەگەڵ دەولەتی عیراق رێك کەوت . بەڵام شەر وەستان پاش دەمانگ ،لەسەر داوای یەکێتی بۆ گونجاندنی حەوزەکانی نەوتی کەرکوك لە ناوچەی ژێر دەستەلاتی کوردەکان، تێك چوو. کەرکوك هێشتا ٧٠٪ ی نەوتی عیراق دابین دەکا .

شەر لە سەرو و، نەخشەی سیاسی ناوچەی گۆری .یە کیتی نیشتمانی کوردستان لە نۆڤەمبەری سالی ١٩٨٦ دا لە گەڵ ئیران یکی گرت . ساڵی رابردوو لە- گەل هێزەکانی تری کورد رێکەوت. بە گوێرەی راپۆرتی دیپلۆماتەکان ئیران بۆ ئەوەل جار، چەکی پێشکەوتووی داوە بە کوردەکان .

ئیران ئێستا ئیدیعا دەکا کە یەگشتی هەزار میلی چوارگۆشە سەرووی عیراقی داگیر کردوە . وادیارە ئەم ئەژمارە ناوچە شاخاویەکانی پێنجوین وشارەکانی هەڵەبجە و ماوەت دەگرێتەوە . گرتنی ماوەت گرنگ بو چونکە بۆ هەولین جار ، ئیرانیەکان توانیان راستەو خۆ چەك و جبەخانە بگە- یێننە بنکەکانی یەکێتی نیشتمانی .

بە قسەی دیپلۆماتەکانی بەغدا ، لافاوی هێرش دژی ئۆردوگاکانی عیراق بو بە هوی ئەوە کە هەنگاوی سامناك دژی گوندە- کانی کوردی باوێژێ . سالی رابردوو هێزەکانی عیراق ،لە هەموو گوندەکانی نێزیك سنووری ئیران و عیراقیان وێران کردو دانیشتوەکانیان بۆ شا روچکەی تازەی بەردەستی دەسەلاتی سوپای عیراق گواستەوە. کۆرە دیپلۆماتەکان لەو باوەردان کە خانووی کوردەکانیان بە بۆمبا تەقاندوەوتەواوی گوندەکانیان کردوەتە تەپۆلکەی خۆلەمێش .

⬅

چارە سەرکردنی سیاسی مەسەلەی ئەفغانستان

شەری نێو خۆی ئەفغانستان لە ماوەی هەشت سالی رابردوودا، نەك هەر زیانێ زۆری گیانی ومالی لە خەلکی ئەفغانستان داوە، بەلکوو بۆتە هۆی پەشێوی باروودۆخی ناوچە و پێوەندی نێوان دوو دەولەتی ئەفغانستان و پاکستانیشی شێواندوە.

هەرچەند حکومەتی میللی ئەفغانستان گەلێك لەمەو بەر بەرنامەی ئاشتی میللی بلاوکردەوە وبۆ ماوەیەك هەموو چالاکی نیزامی وەستاند و داوای لە ئاوارە و راکردووەکانی ئەفغانی کرد کە بگەرێنەوە نیشتمانی خۆیان لە ئاوەدانکردنەوە وبنیاتنانی ئەفغانستانی نوێدا بەشداری بکەن بەلام سەروکە دەرەبەگ و کۆنەپەرستەکانی بە روالەت " موجاهید"ی ئەفغانی کە مانەوەو و بەرژەوەندی ژیانی خۆیان لە کێشە و شەری براکوژیدا دەبینن و هەریەکە سەربان بە حکومەتێکی کۆنە پەرستی ناوچە و بە یەکێك لە دەولەتە ئیمپریالیستەکانەوە بەندە و پشتیان بە یارمەتی و دنەدانی ئیمپریالیزمی ئەمریکا و رژێمی کۆنە پەرستی جەمهوری ئیسلامی ئێرانەوە داوە، نایانەوێ شەری براکوژی لە ئەفغانستان دا بیربێتەوە و خەلکی ئەم ولاتە لە ئاسایشدا بژی.

ئاخرەکەی پاش شەش سال وتو وێژی ناراستەو خۆ لە نێوان دوو دەولەتی پاکستان و ئەفغانستان، کە لە ژێر چاوەدێری یاریدەدەری سکرتێری گشتی کۆمەلی نەتەوە یەکگرتووەکاندا بەرێوە دەچوو، رۆژی چواردەی مانگی ئەپریل قەرار دادی چارە سەر کردنی سیاسی مەسەلەی ئەفغانستان لە ژنێف واژۆ کرا.

ئەم قەرارەدادە کە سکرتێری گشتی کۆمەلی نەتەوە یەکگرتووەکان سەرپەرشتی واژۆ کردنی کرد وەزیرانی دەرەوەی ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیێتی ش بەشداریان کرد بریتی یە لە:

– پێوەندی یەکانی نێوان دوو ولاتی ئەفغانستان و پاکستان، سەبارەت بە دەست تێوەرنەدان لە کار وباری نێو خۆی یەکتر و پەلامارنەدانی یەکتر

– رێز گرتن لە مافی دەسەلاتداری و سەربەخۆیی سیاسی، تەواوبەتی ئەرزی وئاسایش و پاراستنی کولتور و نەریتی نەتەوایەتی خۆ

– رێز گرتن لە مافی یەکتر بۆ گۆرینی نیزامی سیاسی وئابووری وفەرهەنگی و کۆمەلایەتی خۆیان.

– پەرە پێدانی پێوەندییەکانی نێو نەتەوەیی و بە کار هێنانی دەسەلاتی دائیمی بە سەر کانگا سروشتیەکانی خۆیان، بە پێی ئیرادە و ویستی خەلك و بە بێ دەست تێ وەردانی بیگانە.

– خۆ پاراستن لە هەرەشە و بەکار هێنانی زۆرداری بە هەر شکل و شێوەیەك ولە نەناسینی سنووری یەکتر

– خۆ پاراستن لە دەست بەکار بوون بۆ رووخاندن ویا گۆرینی رژێمی سیاسی وبان شێواندنی پێوەندی لایەنەکانی قەرارداد.

– دلنیا کردنی یەکتر لەوە کە خاکی یەکێك لەوان بۆ بێ ئیل کردنی دەسەلات و سەربەخۆیی و لە بەین بردنی تەواوبەتی ئەرزی و یەکێتی نیشتمانی وتێکدانی سەقامگرتوویی سیاسی و ئابووری و کۆمەلایەتی ئەوی تر کەلکی لێ وەر ناگیرێ.

– خۆ پاراستن لە دەست درێژی چەکدارانە و یا داگیر کردنی نیزامی و یا شێوەی تری ئاشکراو نهێنی یا دەخالەت لە کارو باری نیزامی و سیاسی و ئابووری یەکتر دا.

لە بەشێکی قەراردادەکەدا کە پێوەندی بە دەستەبەر بوونی ئەمریکاو سۆڤیەتەوە هەیە گوتراوە:

دوو دەولەتی ئەمریکا و سۆڤیەت، بە پشتیوانی کردن لە کۆماری ئەفغانستان و کۆماری ئیسلامی پاکستان و بەرەمەتی کردن بە ئامانجی دوو دەولەت و بە لەبەر چاو گرتنی رێز مافی دەسەلاتداری و سەر بەخۆیی و تەواوبەتی ئەرزی و بێ لایەنی بەلێنی دەدەن کە دەست لە کاروباری دوو دەولەتی ئەفغانستان و پاکستان وەر نەدەن رێز لە بەندەکانی قەراردادی واژۆ کراو بنێن وبۆ گەرانەوەی دلخوازانەی ئاوارەکانی ئەفغانی یارمەتیان بدەن.

لە قەراردادەکەدا گوتراوە: دەولەتی ئەفغانستان و پاکستان رێك کەوتوون، رێگە بدەن ئەو ئەفغانیانەی کە بە شێوەی کاتی لە پاکستان دەژین، بە پێی ئیمروکی قەرار دادەکە بۆ ولاتی خۆیان بگەرێنەوە. دەولەتی ئەفغانستان هەموو هەل و مەرجی پێویست بۆ گەرانەوەی ئاوارەکان پێك دێنێ.

دەولەتی پاکستانیش ئەشێ بۆ گەرانەوەی دلخوازانەی رێك و پێکی پەنا بەرە ئەفغانیەکان گشت هەل و مەرجێك ئامادە بکا.

سکرتێری گشتی کۆمەلی نەتەوە یەك گرتووەکان، نوێنەرێکی خۆی بۆ چاودێری بە سەر بە جێ گەیاندنی ئیمروکی ئەم قەرار دادەدا دیاری دەکا.

قەرار دادی ئەفغانستان و پاکستان لە ١٥ای مانگی مای دەکەوێتە کار و هەر لەو رۆژەشەوە هێزەکانی یەکێتی سۆڤیێتی بۆ ولاتی خۆیان دەست بە گەرانەوە دەکەن.

بەم پێیە ئەگەر سەروکە دەرەبەگ وکۆنە پەرستەکانی راکردووی ئەفغانی و هاندان و ئاژاوەچیەتی ئێران و ئەمریکا لێ بگەرێن، قەراردادی نێوان ئەفغانستان وپاکستان رێگای بۆ برانەوەی شەری براکوژی و ئاسایش و هێمنایەتی خۆش کردوە و خەلکی ئەفغان دەتوانێ هاو شان لە گەل حکومەتی میللی خۆی برینەکانی ئەم چەند سالە سارێژ بکا و رێگای ژیانێکی هێمنانەو بەختەوەرانە بگرێتە بەر.

بەلام ئاخافتنی ئەم دواییانەی سەروکە بەکرێگیراوە راکردووەکانی ئەفغان و هەروەها قسەکانی کاربەدەستانی ئەمریکا لە بارەی درێژە پێدانی یارمەتی نیزامی بە چەتە و راکردووەکانی ئەفغانی، کۆر و کۆمە لە ئاشتیخوازەکانی ناوچە نیگەرانی ئەوە دەکەن کە نە هێلن ئاشتی و ئاسایش بال بە سەر ئەفغانستاندا بکێشێ و ئەم ولاتە رێگای پەرەسەندنی هێمنانە درێژە پێ بدا.

➡ دیپلۆماتەکانی رۆژاوا، دەلێن، لەوانەیە، ئەرتەشی عیراق ناوچەکانی سەر سنوور بۆ ئێران بەجێ بێلێ، تا لە شەرو یێك هەلبژێرێ کە سەرکەوتنی تێدا نەبێ، خۆ بپارێزێ، بەلام هەرەشە کردن لە سولەیمانی لەوە گەورەترە کە بتوانی، لەبەر چاو نەگیرێ. ئەوانەی لە شەری ئێران و عیراق دەکۆلنەوە، لایان وایە بە لەسەر بوونی مەزنی هێزەکانی زەبلی وهەوایی عیراق، ناوچە نەوتە لانیاکانی کەرکوك وهێلی لولەی نەوت بۆ تورکیا، ناکەونە بەر هەرەشەیکی کاریگەر.

هەر چەند پارتیزانەکانی کورد، سالی رابردوو نەوتی کەرکوکیان پەلامار دا. بە قسەی کاربەدەستانی عیراقی، پارتیزانەکان تا ئێستا نەیان توانیوە، سولەیمانی پەلامار بدەن، بەلام ئێران شارەکەی وەبەر تۆپیان داوە.

بەو حالەش کە لە دەوروبەری سولەیمانی گەرکی تازەی جیمەنتۆیان ساز کردوە، بەلام لە وانەیە هێزەکانی عیراقی لەو ناوچە بە ژ یانیان پێ بگات.

پاشماوەی ل ١

شەری ویرانکەری ئێران و عیراق

ئەمانەو چەندەهای تر ئەنجامە گرینگەکانی جەنگ بوون و شەریش هەر بەردەوامەو رۆژ بە رۆژ ئاگرەکەی بە تینتر و گەرمتر دەبێ.

کوردستانی لەت و پەت کراو و برینداری ئێمەش هەر وەك پێشتر لە چارەی نووسرابێ، هەمیشە بەشی کاول کردن و وێران کردن و کوشت و بری رۆلەکانی بووە لە لایەن داگیرکەران و شەرکەرانەوە. هەر رەسەرەتای بەرپا بوونی جەنگەوە شارەکانی سەر سنوور کەوتنە بەر گەمارۆ و لێشاوی بێ بەزەیی بانەی هێزە فاشیستەکانی بەعس و هێزە ئیسلامیەکانی خومەینی. شارەکانی قەسری شیرین و حاجی ئۆمەران و چۆمان و بانەو مەریوان و پێنجوێن و خانی شنۆ و ... هتد نموونەن بۆ سەلماندنی درندایەتی هەر دوو رژێمی داگیرکەرو لەناوبەری کورد و کوردستان.

سەرەرای ئەمەش هەر دوو رژێمی فاشیست و کۆنە پەرست کەوتونە لە ناو بردنی گەلی کوردو سەرکوت کردنی بزوتنەوە ئازادیخوازەکەی لە هەر دوو بەشی کوردستاندا. لە عیراق رۆژ نیە رژێمی بەعس و دیکتاتوری بەغدا چەندەها رۆلەی کورد نەکوژن و دەستیان سوور نەبێ بە خوێنیان. خۆ لە ئێرانیش ئاخوندەکانی سەر بە ئیمام لە سالی ١٩٧٩ هەتا ئێستا قەسابخانەیان لە شارە کوردیەکان بۆ تێکۆشەران و ئازادیخوازان دامەزراندوە.

رووداو و کارەساتەکانی ئەم دواییەی جەنگ بە شێوەیەکی راستەو خۆ کاری کردۆتە سەر جەماوەری چەوساوەی کورد لە کوردستان و بوتە هۆی لە ناو بردن و قر کردنی هەزاران کوردی بێ تاوان و زەحمەتکێش.

هەزاران خاو و خێزان لە خاکی خۆیان دەربەدەر کراون و ئاوارە بوون و بێ جێ و رێ ماونەتەوە لە هەموو پێداویستەکانی ژیان بێ بەش بوون.

لە هەمووی دلتەزێن تر ئەو کارەساتە خەمناك و جەرگ برە بوو کە لە شارە خنجیلانەکەی **هەلەبجە** رووی دا. کاتێك هێرش کەران و لایەنگرەکانی رژێمی کۆنە پەرستی ئێران ویستیان شاری ناوبراو بگرن لە لایەن بەعسی فاشیست و داغ لە دلی عیراقەوە شازدەی مارسی رابردوو بە بۆمبای کیمیاوی و گازی ژاراوی و کوشندەی بە کۆمەل وەلامی درایەوە، کە بوو بە هۆی شەهید بوونی پێنج هەزار مروڤی بێ تاوانی کوردو بێ چارە کە زۆربەی زۆریان ئافرەت و پیرو منال بوون.

بۆ لاپەری ٩

پاشماوەی ل ١

کوشتاری بە کۆمەڵ و بێ دەنگی

ئەناوە، بەلکو لەکوردستانی عیراقیش لە بە کار هێنانی ئەو چەکە دەستی نە کێشاوەتەوە. سالی رابردوو تەنیالەگوندی شێخ وەسان و ناوچەی بالیسان پتر لە ٤٠٠ کەس بوونە قوربانی ئەو چەکە. جگەلەوە رژێم پەنای بردۆتە بەر هەموو جۆرەکارێکی نارەوا بۆ قەلاچۆکردنی گەلی کوردمان لە کوردستانی باشور. تەنیا لەسالی ١٩٨٣ رژێمی بەغدا هەشت هەزار رۆلەی کوردی بارزانی لە تەمەنی ١٢سال تا ٨٠سالی رەش بگیر کردو بێ سەر وشوێنی کردن. وەك دەنگوو باسەکان لە کوردستان رادەگەیەنن، رژێمی بەعس بەوەش نەوەستاوە، بەلکوو بەردەوامە لەسەر تاوانی دیکەش بەرامبەر بە مندالەکانی بارزانیە گیراوەکان، بە تایبەت نێرەکان. دەزری تایبەتی بەکار دێنێ بۆ ئەوەی لە پیاوەتیان بخات بەمەش دەیەوێ لە رەچەلەکدا عەشیرەتی بارزان قڕبکا.

وەك لەسەرەوە باسکرا، ئەم سالیش شارە جوانکیلەکەی هەلەبجەی بەچەکی کیمیاوی و گازی ژاراوی بۆمباران کرد. ئەو شارەی کە یەکێکە لە نێوەندیەکانی روناکبیری و کولتوری کوردستان. شاری شاعیرانی مەزنی وەك تاهیر بەگ و ئەحمەدموختاربەگی جاف شاری شاعیری مەزنی کوردستان، گورانی نەمر. بەگوێرە دەنگوو باسی ئاژانسەکانی جیهان، لەو بۆمبارانەدا پتر لە پێنج هەزار کەسی بێتاوان کوژراوە وهەشت نۆ هەزار کەس بریندار بوە و ٣٠ هەزار کەسیش ئاوارە و دەربەدەر بوە. ئەوەی شایانی باسە رژێمی بەغدا بە پێچەوانەی ئەدیماکانی و دەستوری عیراق، پاراستنی گەلی عیراق و گەلی کورد لە کوردستانی عیراق لە هەرەشەو پەلاماری ئێران، بەردەوامە لە قەلاچۆ کردنی هاو ولاتیانی کورد. ئەو رەوشتە درندانەیەی بەعس، نەك تەنیا دژی هێزەکانی ئۆپۆزیسیون و پێشمەرگەی کوردستانە، بەلکوو مەبەستی سەرەکی لە نێو بردنی کوردە چونکە بەعس لە سالی ١٩٦٣وە کە بۆ جاری یەکەم دەسەلاتی لە عیراق وەرگرت، سیاسەتی راگوێزانە وچۆل کردنی کوردستانی بە رێوە بردوە. لە سەرەتاوە ناوچەکانی کەرکوك و دوز وخانەقینی دەست پێکرد. ناوچەی قەدەخەکراوی دروست کرد. مالی لە خانەخوێ حەرام کرا. کورد گوێزرایەوە وعەرەبیان هێنا شوێنیان. سالی ١٩٦٨ کەبۆ جاری دووەم دەسەلاتی وەر گرت، کەوتە دوورخستنەوەی برا کوردەکانی فەیلی و عەشیرەتی ئۆمەربان. تەنیا کاتی ئاشتی نێوان رژێم و شۆرشی کورد ١٩٧٠ ـ ١٩٧٤ یش بەغدا سیاسەتی بە عەرەب کردنی کوردستان و گواستنەوەی کوردی بۆ خوارووی عیراقو ناوچەکانی تر رانەگرت. لە دوای هەرەسی ١٩٧٥، بەغدا هەلێکی باشی بۆ رەخسا بۆ لێدانی بزووتنەوەی نەتەوایەتی کورد. بە

بیانووی پاراستنی "دەستکەوتە پێشکەوتنخوازە" کانی، سوود وەرگرتن و بەکارهێنانی هەلە و ناکۆکی هێزە سیاسیەکانی کورد و هێزە دیموکراتیەکانی عیراق، بۆ سەقامگیری دەسەلاتی تاکە حیزب و پەیرەو کردنی سیاسەتی کۆنی ئینگلیز "لیکیان کەوە و جێی خۆت بگرە" رژێمی بەعس دوای ١٩٧٥ ئیبلاتێکی نوێیداڕشت، ئەویش راگوێزانی کورد لە ناوچە سنووریەکان بۆ دابچڕاندنی پێوەندی نێوان کوردستانی باشور لەگەل بەشەکانی تری کوردستان ولە ژێر پەردەی سودبڕن کردنی زمان و دروست کردنی ئۆردوگای زۆرە ملێ، بۆ ئەوەی پتر دەسەلاتی بەسەر کوردا بڕوا.

بێگومان لەبەرچاو نەگرتنی جەوهەری جینایەتی و رێبازی رەگەز پەرستی وشوفێنی بەعس لە لایەن هێزە نیشتمانی و دیموکراتیەکانی کورد و عەرەب لە عیراق، بوو بە هۆی چەسپانی دەسەلاتی بەعس لە عیراقدا ئەوەی شایانی سەرنجە هەندێ سەرکردەو هێزی سیاسی لە دوای هەموو ئەو درندایەتیەی رژێمی بەعس و دوژمنایەتی گەلەکەمان ئامادەیی پێشان دەدەن، ئەگەر گۆڕانێك لە سەروکایەتی بەعس رووبدا، لەگەلیا بکەونە گفتووگۆ؟ ئەوەی راستی بێ رووداوەکەی هەلەبجە، دوا تاوانی بەعس نابێ بەرامبەر بەکورد. چونکە ئیدیولوژی بەعس و رێبازی سیاسی دژی گەلی کوردە. بەلام بۆ هەر تاوانێکی نوێی بەرەرەیی لە بیانوو دەگەرێ. کار وکردەوەی سەدداموسین و رژێمی بەعسی عەفلەقی لە عیراق دەقاو دەق لە گەل فەلسەفەی بیری بەعس دەگونجێ کە سەرچاوەکەی لە بیری هیتلەر وموسولینی و فرانکۆ وسالازار هەلێنجراوە.

بەلام ئەوەی جێگای داخە ئەوتاوانە گەورەیە وەك پێویست بوو دەنگی نەدایەوە. لە کاتێکا رای گشتی جیهان و دەزگاکانی راگەیاندن و رێکخراوە جیهانیەکان لەرۆژهەلات و رۆژئاوادا، کاتی ناقە کەسێك لە ئەفریقای خواروو، یالە ئەمریکای لاتین دەکوژرێ، یاسەربازێکی ئیسرائیلی لە خاکی زەوت کراو ی فەلەستین بە دەستی تێکۆشەرێکی فەلەستینی دەکوژرێ، یاخود فرۆکەیەك راو دەنرێ، چەندان بەرنامەی رادیو تەلەفیزیونی دەولەتەکانی سەرمایەداری و سوسیالیستی بۆ تەرخان دەکرێ و دەنگی بێزاری دەردەبڕن وتاوان مەحکووم دەکەن. بەلام لەوەی کە لە چەند دەقیقە دا هەزاران مرۆڤی بێ تاوانی کورد بە چەکی کیمیاوی و بە گازی ژاراوی قڕدەکرێ، تەنیا چەند دەقیقە بۆ خەبەرەکە تەرخان دەکرێو لە هەندێ ولاتیش هەر بێدەنگەی لێدەکرێ.

بەلێ کارەساتە دلتەزێنەکەی هەلەبجە ویژدانی مرۆڤایەتی هێنا هاژان. رۆژنامەو گۆڤار و هەندێ رێکخراوی جیهانی وەك: کۆمەلی نەتەوە یەکگرتوەکان، خاچی سور و ئەمنیستی، دوای چالاکیەکی زۆری کوردەکان لە ئورووپا، دەنگی بێزاریان دەربری وڕژێمی عیراقیان تاوانبار کرد. هەندێ لە ولاتانی رۆژ ئاوایش ئارادەیەك کە بۆ دروست کردنی کارگەی چەکی کیمیاویش یارمەتی عیراقیان داوە، ناچار بوون بۆ پینە کردنی تاوانەکەیان، بێدەنگ نەبوو نارەزایی دەر ببڕن بەرامبەر بە کردەوەی رژێمی دۆستیان لە بەغدا. رژێمی کۆنە پەرستی ئێرانیش کە لەو جنایەتەدا بێ تاوان نیە، بە قازانجی خۆی پروپاگاندەیەکی باشی کرد، بێ ئەوەی باسی لەقەوماوی میللەتی کورد بکا.

بەلام ئەوەی جێگای سەرسوڕمان و گلەیی و رەخنەیە، دەزگای راگەیاندنی ولاتانی سۆسیالیستی تا ئێستاش وەك هیچ نەقەومابێ لە گوێیاندا نوستوون و سەبارەت بەو جنایەتەی بەعس دەنگیان لەبەر نەهاتۆتە دەر.

بێجگە لەوە پاش رووداوەکەی هەلەبجە هەندێ کۆبوونەوەی هێزە پێشکەوتنخوازەکان و ئاشتیخوازەلەکان کران. لە ١٩ی مانگی ئادار لە پراگ ئەنجومەنی سەرکردایەتی ئاشتی جیهان کۆبوونەوەی کرد، لە یەکی نیسان کۆبوونەوەی رێکخراوی ئاسیا و ئەفریقا بەسترا، لە عومان کۆبوونەوەی وەزیرانی ولاتە ئیسلامیەکان پێك هات، بەلام هیچیان لەوانە لە ئاست جنایەتی رژێمی بەعس و بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی دەنگیان لەبەر نەهاتە دەر.

لێرە لە سوید کە ئیدیعای بێ لایەنی و لایەنی دیموکراتی و مرۆڤ پەروەری لێ دەدەن، دەولەتی سوید بە رەسمی تاوانەکەی حکومەتی عیراقی مەحکوم نەکرد. رۆژنامە و تەلەفیزیۆنی سوید ئەوەندە کاتیان بۆ ئەو کارەساتە تەرخان نەکرد کە بۆ ژنێکی سویدیکە مێردەکەی لە رومانیا رێگای هاتنی بۆ سویدی لێ گیرابوو، یاخود بۆ تیروریستێکی یوگوسلافی کە بالیۆزی یوگوسلافی لە ستوکهۆلم کوشتبوو، یا بۆ دووکەسی سویدی پەروەزی کە لە لوبنان گیرابوون ـ تەرخان کرا.

بێجگە لەوە کە ئەو جۆرە هەلوێستانە جێگای شەرم و شوورەیین، ئەو راستیەش دەسەلمێنن کە تا ئێمە بۆ خۆمان نە بین کەس دەهانامان نایە. بارو دۆخی ئەو رۆی کوردستان ئەو راستیە دەر دەخەن کە داگیرکەرانی کوردستان یەك ئامانجیان هە یە ئەویش پاراستنی دەسەلاتیانە بەسەر کوردستان دا و ئەگەر بۆیان بکرێ تواندنەوەی یەکجاری گەلەکەمانە.

لە بەرامبەر ئەوەدا کورد بێجگە لە یەکێتی چەکێکی دیکەی نیە. پێویستە ناکۆکی و دووبەرەکی ریشە بڕ بکرێ وستراتیژی و تاکتیکی روون و یەکگرتوو دیاری بکرێ و بە هێزی یەکگرتووی گەل پیلان و نەخشە و فرو فێل و مل هوری دوژمنانی کورد پووچ بکرێتەوە.

خوێنی شەهیدانی هەلەبجە و هەموو کوردستان داوای یەکگرتنمان لێ دەکەن. چونکە هەژاری شاعیر گوتەنی.

" کۆمەلی بەزمی بە حەیوان هەیە
کورد کە ئینسانە لێی بێ بەهرەیە "

دەنگدانەوەی جینایەتی بەعسی لە هەڵەبجە

خۆ پێشاندانی لاوانی کورد لە موسکو

• خۆ پێشاندەرەکان لە بن دیواری موسکو هاواریان دەکرد" هەڵەبجە هیرۆشیمای کوردستان"

"هەواڵدەری رویتەر ٢٦ی مانگی ئەپریل رایگەیاند : دەیان کەس لە خوێندکاران و لاوانی کورد لە موسکو دژی بۆمبارانی کیمیاوی شارەکانی کورد نشین لە لایەن عیراقەوە ، خۆپێشاندانیان دەست پێکرد و بە دروشمی " مردن بۆ سەددام" لە مەیدانی سوور و شەقامەکانی موسکو سوورانەوە ژمارەی خۆپێشاندەرەکان ٥٠کەس بوو. لە مەیدانی سوورەوە دەستیان پێکرد و بە پێش وەزارەتخانە ئیدارەکانی دەوڵەتیدا بەرەو روباری موسکو رۆیشتن. پۆلیسی موسکو پاش سەعاتێك بڵاوەی پێ کردن. پێش بڵاو بوون پۆلیس لە گەڵ خۆ پێشاندەرەکان وتوو وێژی کرد. خوێندکاران سیاسەتی سەددام حوسێنیان مەحکوم دەکردو رایان گەیاند کە لە بۆمبارانی کیمیاوی ناوچە کورد نشینەکانی عیراقدا ، ١٠ هەزار کەس خەلکی غەیرنیزامی کوژراوە .

"خوێندکارانی کورد کاتێك لە بەرامبەر کلیسای مەشهوری" سنت بازیل" و دیواری موسکو رادەبردن، هاواریان دەکرد : " **هەلەبجە هیرو شیمای کوردستانە** "بێجگە لە خوێندکارانی کوردی عیراقی ژمارەیەك سووری و تورکیش بەشداریان کردبوو .

رویتەر لە راپورتی خۆیدا دەڵێ :"بە پولیس گوترابوو کە لە تێکدانی خۆ پێشاندانی خوێندکارانی دنیای سێیەم خۆ بپارێزێ و تەنیا پارێزگاریان بکات . خوێندکاران هێندێ نامیلکەی تەبلیغاتیان دەدا بە پولیسەکە لەواندا ، داوا لە یەکێتی سوڤیەت کرابوو کە پشتیوانی لە کوردەکان بکا .

پولیس نامیلکەکەیان وەردەگرت . رەفتاری پولیس لەگەڵ خۆپێشاندەرەکانی کورد دۆستانە بوو . خوێندکارێکی کورد لە کاتێ کە رەسمێکی گەورەی کوژراوەکانی **هەڵەبجەی بەدەستەوە بوو ،بە پولیسی گوت** : ئەوە خۆ پێشاندنێکی دۆستانەیە .

ئەفسەری پولیس گوتی :" بەلێ، بەلام ئێوە بۆ خۆ پێشاندان پێویستیتان بە ئیجازە هەبوو . پێش ئەوە کە خوێندکاران بلاوەی بکەن ، پولیس لە گەل ژمارەیەك تۆقەی کرد . خوێندکاران هاواریان دەکرد " ئیمە پشتیوانی ئاشتین. ئاشتی بۆ هەموو جیهان ، دنیایەکی ئازاد لە چەکی کیمیاوی"

"خۆ پێشاندەرەکان پاش وتوویژێکی ١٥ دەقیقەیی لە گەل پولیس بلاوەیان کرد .

لە ئەمریکا

لە شارەکانی دیترویت ، واشنگتون و نیویورك ، چالاکیەکی بێزاری دەربرینی زۆر کرا ،دژی جنایەتی ریژیمی عیراق بەرامبەر بە خەلکی هەلەبجە.

رۆژی ١٩٨٨/٣/٢٧ لە شار دیترویت بەم بۆنەوە خۆ پێشاندانێکی گەورە سازکرا . لە واشنگتون سەدان کەس لە بەر دەرگای بالیوزخانەی عیراق بەشداری خۆ پێشاندانیان کرد و بالیوز خانەیان دا بەر بەردان. لە نیویورك ژمارەیەك لە کوردەکان لە بەر دەم بارەگای کۆمەلی نەتەوە یەکگرتوە کاندا خۆپێشاندانی وەستانیان ریکخست .

• **بزووتنەوەرزگاریخوازەکان بێزاری دەربرن دژ بە تاوانی ریژیمی عیراق لە کوردستان .**

بیست حیزبی کوموونیست و کریکار و بزووتنەوەی رزگاریخوازی و نەتەوایەتی

لە ١٩٨٨/٣/٢٦ ،بەیاننامەیەکیان بلاو کردۆتەوە دەربارەی جنایەتی ریژیمی بەعسی عیراق و بە کارهێنانی چەکی کیمیاوی دژی گەلی کورد لە شاری هەلەبجە لە بەیاننامەکەدا گوتراوە :"لە کاتێکدا داگیرکردنی خاکی عیراق لە لایەن ئیرانەوە مەحکوم دەکەین و داوادەکەین کە هێزە چەکدارەکانی ئیران لە خاکی عیراق وەدەرکەون، هەر لەو کاتەشدا ، لەگەل بە دەنگ هاتنەوەی هەولدان بۆ راوەستانی شەر بەکار هێنانی چەکی کیمیاوی و جنایەتەکانی ریژیمی عیراق بە توندی مەحکوم دەکەین. بە یاننامەکە بانگەوازی رای گشتی عەرەب و جیهان دەکا کە بۆ مەحکوم کردنی تاوانەکانی ریژیمی عیراق دەنگ دەر ببرن و بۆ کۆتایی پێ هێنانی شەر بەتوندی تێ بکوشن ."

بەیاننامەکە لە لایەن بزووتنەوە وحیزبەکانی کوموونیست و کریکاری ئەم ولاتانە وە ئیمزا کراوە :" میسر، ئوردون، فەلەستین ، یەمەنی سەروو ، سعودیە ، تورکیا ، لوبنان و عومان و ...هتد ".

سەرۆك وەزیری لوبنان بە وەکالەت و حسن الحسینی سەروکی پارلەمانی لوبنان و ولید جنبلات سەروکی حیزبی سوسیالیستی پێشکەوتنخواز، بۆمبارانی شاری هەلەبجە یان بە چەکی کیمیاوی لە لایەن حکومەتی عیراقەوە مەحکوم کردوە.

کورد و شەری لە نێو بردن

رۆژنامەی صدای ئوبزیرویر ،چاپی بەریتانیا ، چەند بەلگەیەکی لەشکری عیراقی بلاو کردۆتەوە کە نشانی دەدا سەددام حسین نیازی هەیە بە کار هێنانی چەکی کیمیاوی و میکرۆبی و لە سێدارەدانی شۆرشگیرانی کورد توندتر بکا .

پاشماوەی ل ٢

نامەیەکی کراوە بۆ سەرۆکەکانی یەکێتی سۆڤیەت و ئەمریکا

ئێمە لامان وایە ناوچەی رۆژ هەلاتی ئێوە راست ، بە بێ چارە سەر کردنی مە سەلەی کورد ، ناتوانێ ئاسایش و هێمنایەتی بە خۆیەوە ببینێ. داد پەروەری و دابین کردنی مافی مروڤیش کە ئێوە وەك دوو هێزی گەورەی جیهان باسی دەکەن لە قسە تێ ناپەرێ و ناتوانێ لایەنگری گەلانی بن دەست وبەش خوراو بۆ لای خۆ رابکێشێ.

نەتەوەی کورد بە ئاواتێکی زۆرەوە ، چاوەرێیەوتە بەرهەمی کۆبوونەوەی ئێوە و بە ناوی دادپەروەری و مافی مروڤایەتی داواتان لێ دەکا بۆ پێشگری لە قڕکردن و چارە سەر کردنی مەسەلەی کورد هەنگاو بنێن .

تێ بینی :

دەقی ئەم نامەیە کە بە ئینگلیزی بۆ سەروکەکانی یەکێتی سوڤیەت و ئەمریکا ناردراوە پتر لە بیست (٢٠) کەسی زاناو نووسەر و شاعیرو هونەرمەندو سیاسی کورد ئیمزا کراوە.

رۆژنامەی (عراق الغد) کە لە لەندەن دەردەچێ لە ژمارە ٣٠٢٢ی ئەیاری ١٩٨٨ ئەو خەبەرانەی سەبارەت بە مەحکوم کردنی بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی لە لایەن حکومەتی عیراقەوە بلاو کردۆتەوە:

چل پارتی کۆمونیست و کریکار قصابخانەی هەلەبجە مەحکوم دەکەن .

پراك :

نوێنەرانی چل پارتی کومونیست و کریکاری جیهان کە لە گوڤاری **"مەسەلەکانی ئاشتی و سوسیالیزم"** دا بەشدارن ، لە کۆبوونەوەی ئەم دواییەی خۆیاندا لە پراك ، بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی و هێشوو و فوسفۆری لە ناوچەکانی هەلەبجەو شارەزوور و سیروان لە لایەن لەشکری عیراق و توند کردنی شەری شارەکان لە لایەن ریژیمی عیراقەوەو کوشتن و ئاوارە کردنی هەزاران هاوولاتی بێتاوانیان مەحکوم کردوە .

ئەو پارتانە بروسکەیەکی مەحکوم کردنیان بۆ سەدام حوسین ناردوەو پەنجەیان بۆ ئەو تاوانانە دریژ کردوە کە هەموو پیوانێکی ئەخلاقی و مروڤایەتی و یاسای نیو نەتەوەیی لە ژیر پێ نراوە ، هەر وەها داوای کۆتایی پێ هێنانی شەری عیراق و ئیرانیان کردوە .

یەکێتی خوێندکارانی جیهان بروسکەیەکی بێزاری بۆ سەدام-حوسین ناردوەو بە کارهینانی چەکی کیمیاوی دژی خەلکی بێتاوان و بێ چەکیان مەحکوم کردوە .

سکرتاریاتی خوێندکارانی جیهانی رۆژی ٥/ ١٩٨٨/٤ بروسکەیەکی بۆ سەدام حوسین ناردوە و بێزاری خۆی بەرامبەر بە بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی لە لایەن عیراقەوە کە بوتە هوی کوشتنی خەلکی بێ تاوان دەر بریوە. سکرتاریەت هەر وەها بروسکەیەکی لەم بارەوە بۆ کۆمەلی نەتەوە یەکگرتوەکان و خاچی سووری نێو نەتەوایەتی وسەروکی ئیران خامنەیی ریوانە کردوە .

دوا هەواڵی جینایەتی حکومەتی بەغدا لە کوردستان .

بە گوێرەی راگەینراوێکی **کاك مەسعود بارزانی سەروکی پارتی دیموکراتی کوردستانی عیراق** :" ریژیمی بەعسی عیراق لە رۆژانی ٣،٤و ٥ ی مانگی مای ١٩٨٨ هێرشێکی فراوانی هێناوەتە سەر ناوچەکانی **شوان و دەشتی کۆیە** (کۆیسنجق) لە پاریزگای کرکوك و هەولێر . زۆر بە فراوانی چەکی کیمیاوی بە کار هێناوە دژی هاوولاتیانی بێ دەسەلات . لە ئەنجامدا سەدان ژن و مندال شەهید و بریندار بوون ".

گۆشەی ئەدەب

چەپلە ریزان بۆ هونەرمەندی لاوی کورد «گۆران»

رۆژنامەی مـلادا فرۆنتا "ئۆرگانــی ناوەندی یەکێتی لاوانی سۆسیالیستـی چکوسلوسلوڤاکیا لە ژمارەی ٣٥ی رۆژی ١٩٨٨/٢/١٢ وتو ویژیکی لەگەل "گوران شیخ" خوێندکارو گۆرانی بێژی کــورد بلاو کردۆتەوە کە سەر کەوتنی ئاواز و موسیقای کورد و هەروەها لێی هاتویـی هونەرمەندی کورد "گواران" نیشان‌ەدا.

بە دوای ئەم گۆرانیەدا رۆژنامـــە نووسەکان چەند وتوویژی چاپەمەنیـان لەگەل گۆران کرد. تەلەویزیونی پراگ بە نیشان دانی وێنەی گۆران و هەلسەنگاندنی گۆرانیەکانی نرخێکی تەواوی دا بـــە گۆرانی و ئاواز و موسیقای کوردی. جاریکی تر ئاواز و شیعرو موسیقـای کوردی بە هۆی گۆرانی خوێندکارو هونەرمەند

سەربەرشتی دەکرد. کاتێك گوران چوە سەر شانۆ بە گۆرانی ..

وون کەن لەبەر چاو دوژمنی فاشی

وون کەن لەبەرچاو نوکەری و جاشی

من حەز ئەکەم کاتی شەهید بوونم

بە خوێنی سوور رێگای ئازی بۆکورد بنەخشێنـــــم

بە جارێك مەیدانی فێستیوالی لەرزاندو چەپلە ریزان و هورای دەستخۆشانە دەنگی دایەوە. بێجگە لە پێشوازی گەرمـــی کۆمەلانی خەلك و چەپلە لێدان بۆ گوران، ئیڤان خۆخۆلۆش ئەندامی کومیتـــەی ناوەندی یەکێتی لاوانی سوسیالیستـی چکوسلوڤاکیا لە هەلسەنگاندن و بەراورد کردنی فێستیوالی ئەو سال و رابـردوودا دەیبژی: "شادو کامەرانم کە بەگشتـی هونەرمەندە بێگانەکانی ئەم سال بەشداری‌یان کردوە زۆر لە بار باشتر بوون. بـە تایبەت گۆرانی بێژی کورد گۆران هـەر وەك سەر چاوەی کانێکی ئاوی پاك کـە شادی تێدا دەتروشایەوە هێنایە سەرشانۆ بۆیە دەلێم ئەم سال پلەی هونەری فێستیوال لە پار بەرزترە".

و نیشتمانپەروەری کوردەوە خۆی بە گەلانی جیهان ناساند.

ئێمە بۆ گۆرانی هونەرمەند لە خزمەت بە کولتورو ئاوازو گۆرانی کوردی داوای سەرکەوتنی بۆ دەکەین.

یەکێتی لاوانی سوسیالیستـــی چکوسلوڤاکیا هەموو سالی لەمانگـــی رێبەندان دا فێستیوالێکی گورانی سیاسی جیهانی لە پێناو ئاشتی و ئازادی گەلا ن و نەهێشتنی چەك و فر کردنی مرۆڤایەتی پێك دێنێ. لەو فێستیوالەدا تیپی موسیقا و گۆرانی بێژو هونەرمەندی ولاتانی جۆر بە جۆر بەشداری دەکەن و گۆرانی سیاسی و ئاشتی و ئازادی دەلێن. فێستیوالی ئەو سال لە رۆژەکانی ١٠ تا ١٤ ی مانگـــی فوریە بە بۆنەی ٤٠ سالەی ئازادی چکو ـ سلوڤاکیاوە گرینگی پتری پێ‌درابوو. هونەرمەندی کورد گوران لە گەل تیپی موسیقای "بلکانتۆ" کە ئارام دیـلان کوری هونەرمەندی بەناوبانگ و ماموستای موسیقاو ئاوازی کوردی قادردیـلان

رەوەز ورد نابێ

بەستە شیعریکە بە بۆنەی یادی دەسالەی شەهید بوونـی سولەیمانی موعینی ـ یەوە لە مەهاباد لە لایەن شاعیری مەزنـی کورد هێمن خوێندرایەوە.

زەوی ئێستاش لە رووت هەل دێ بدەی سـور
تەرووخای ئاسمانی پیری پشت کـــوور
کە حالی زارمان ئاوا دەبینـــن
کەسالی زالمان ئـاوا دەبینـــن
کە مەرگی لاوەکانـی چاك دەبینـــن
کە جەرگی کیژەکان پر چاك دەبینـــن
کە کۆری شیـن، بەهاری سـوور دەبینـن
"ئەمین" ی نا ئەمین مەشموور دەبینـــن
کە بووکی سووری بێ زاوا دەبینـــن
کـرووزەی بێ گونای ساوا دەبینـــن
کە سۆمایی لە چاو باوکان بـــراوە
بەروکی پیرە دایکـــان دادراوە
کە کوندی شوم لە گوندی کورد دەخوێنـــێ
کە گەنجی کورد دەگەوزێنێ دەخوێنـــێ
کە تەختی بەختی کورد بێ خێو دەبینـــن
"سولەیمانی" ئەسیری دێـو دەبینـــن
بناری لێژو ناهەمواری هەلگـــورد
دەبینـن بۆتە دەشتـی کەربەلای کـــورد
بەنا هەق خوێنی تیکۆشەر دەرێـــژن
شەهیدی بێ سەر و بێ شوێـن نەبێژن
بەلام با تێ بگا ئەو دوژمنەی پەســت
رەوەز ورد ناکــری هەرگیز بە داردەست
دەبێ گوند هەر بەرەو وێرانە بفـــری
هـەلۆ لەو کێوە سەربەرزانە نەبـــرێ

پاشماوەی لاپەرەی ١

یەکی ئەیار لە کریکارانی جیهان پیرۆز بێ

بێگومان کریکاران و زەحمەتکێشانـی کوردستان ،لە ژێر بۆمبارانی شار وگوندو لە چیا و چۆل و لە سەنگەریزی شەرەفیش دا یادی ئەو رۆژە دەکەنەوە و دەنگی خۆیان لە گەل دەنگی کریکارانی جیهان یـــو یەکگرتن و بە دەنگی یەکترەوە هاتن بەرز دەکەنەوە. پاش ئەم جنایەتەی کە حکومەتی خوێن ریژی بەغدا کردی لە هەلەبجە و هیروشیمایەکی تری لە کوردستان دروست کرد، یەکی شعاری ئەمسال ئەو ئەرکـــە دەخاتە سەر ئەستۆی کریکارانی جیهان کە جنایەتی رێژیمی عیراق مەحکوم بکەن و پشتگیری خۆیان لە خەباتی رەوای گەلـــی کورد رابگەیێنن.

سەرکەوتوو بێ خەباتی کریکاران و زەحمەتکێشان لە جیهان دا.

پاشماوەی لاپەرەی ٣

یادی پیرۆزی دوو تیکۆشەری ئازادیخوازی کورد

بەم جورە چرای تەمەنی کورت و پرلە ئاناری دوو لاوی خەباتگێرو نیشتمانپەروەر و گەلێك لە هاڤالانیان کوژایەوە و جولانەوەی سالەکانی (٦٧ ـ ٦٨ ١٩) کوردستانی ئێرانیش بە شەهید بوونی ئەوان وکۆ مەلێك لە ئازادیخوازانی کورد کۆتایی پێ هات و دەرسێکی بە نرخی بۆ جولانەوەی رزگاریخوازی کورد بە جێ هێشت.

لە یادی ٢٠ سالەی شەهید بوونی سمایل و سولەیمان و هاوالەکانیان دا، وێرای سەر دانواندن لە بەرامبەر فیداکاریاندا، بۆ گیانی پاکی گشت شەهیدانی رێگای ئازادی کورد و گەلانی دیکەی ئازادیخواز سلاو دەنێرین.

هەواڵنامەی کتێب

پاشماوەی ل ٥

شەری وێرانکەری ئێران و عیراق

هەر وەها دەربەدەر کردنی هاو وڵاتیان و بریندار بوونی ژمارەیەکی زۆر لێ یان . هەلبەتە وەك دەزانین ڕژێمی فاشیستی بەعس کوردی عیراق تاوانبار دەکاو بە یارمەتی دەری ئێرانیان ناو دەبا، تۆڵەش لەمە تەنیا بە چەکی کیمیاوی قەدەخە کراو دەبێ لێیان بکرێتەوە!

ئەم ڕووداوە دڵتەزینە کوردی بەجارێك هەژاندو بوو بە هۆی ڕق و تورەیی هەموو جەماوەری ڕەش و ڕووت و پارتە جۆربە جۆرەکانی کوردستان . کوردە ئاوارەکانی ئوروپاو ئەمریکا دەستیان کرد بە خۆپیشاندان و نارەزایی دەربرین دژی ئەم کارە ناڕەوایە کە زۆر دوورە لە هەموو ڕەوشتێکی ئینسانی و بە پێچەوانەی هەموو بیرو باوەرێکی پێشکەوتوخوازی مرۆڤایەتی .

گەلی کورد ئێستا بەرامبەری سیاسەتی تواندنەوە و لە ناوبردن وەستاوە ، نەك هەر لە کوردستانی عیراق بگرە لە هەر چوار پارچەی لەت و پەت کراوی کوردستان . بۆ نمونە هەر چالاکی‌یەکی شۆرشگێرانەی کوردستانی عیراق ڕژێمی تورکیای دوژمنی کورد دەخاتە هەولدان کە بە هەر جۆرێك بێ هاوکاری بکا لەگەل ئەو وڵاتانەی کە کوردستانیان بەسەردا دابەش کراوە . خۆرێك کەوتن نامەی نێوان عیراق و تورکیا لەم بارەوە شتێکی ئاشکرایە . هەر دوو ڕژێم لەمێژە هاوکاری سەربازی و ئەمنیەتیان هەیە لە نێو خۆیاندا . سەردانی ئەم دواییەی سەرۆك وەزیرانی حکومەتی تورکیا " تورگوت ئۆزال" بۆ عیراق لە ١/ ١٩٨٨/٤ تەنیا بۆ هەمان مەبەست بوو چونکە ئێستا جم و جۆلێکی سیاسی گەورە لە کوردستانی تورکیا لە ئارادایەو گەلی کورد وشیارو ئاگادارە لە هەموو جوولەیەکی ڕژێمی تورکیای ئەندامی ناتۆ ئەلقە لە گوێی ئەمپریالیزمی ئەمریکا .

لێرەدا بۆمان دەردەکەوێ کە دوژمنەکانمان هەر لە دێرینەوە پێکەوە دەست لە ناو دەست تێکوشاون بۆ سەرکوت کردنی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردستان و لە ناو بردنی گەلی کورد . لەم بارەوە نەخشەی ئەهریمەنانەی خۆیان کێشاوە و تەقەلایەکی زۆریان بۆ داوە .

داگیرکەرانی کوردستان لە ئێران و سووریاش بەردەوامن لە تواندنەوەی گەلی کورد ، هەموومان ڕووداوەکانی کوردستانی ئێران چاك دەزانین، لە سووریاش تا ئێستا کورد لە هەموو مافێکی سروشتی خۆی بێ بەشە و تەنانەت زۆرجار کوردی سووریا بە کوچ کراو ناو دەبەن .

بەرای من هەرچی لەو بارەوە بنووسری کەمە ئێمەی کوردی ئاوارە هەرچی بۆ ئەم گەلە هەژارەی بکەین هەر کەمە . چونکە کارو تەقەلای ئێمە زۆر زۆر کەمترە لە زەحمەتی ئەو پێشمەرگە نەبەزانەی کە کوردستان دەپارێزن لە دەس دڕێژکەران. ڕەنجی ئێمە زۆر کەمترە لەو مال و منال و ڕەش و ڕووتانەی کە تەنیا بە مانەوە لە کوردستان بوونی خۆیان سەلماندوە و خاکی دێرینی باب و باپیریان پاراستوە . بەلێ ئەوان هەموو ڕۆژێ بەرەنگارو دووچاری مەرگ دەبن ،بەلام کۆلیان نەداوەو ناش دەن . لە بەردەم چەکی کیمیاوی و قرکەری بە کۆمەل وەستان و لە سەر شانی مەرگ هەلپەرکێ دەکەن . با ئێمەی دوور وڵاتیش هەر کەمێك هەستمان ببزوێ و بە هەر جۆرێك بێ یارمەتیان بدەین و خۆشیس ئوروپاش کارمان تێ نەکاو کوردایەتی خۆمان بپارێزین

دووا وتە :

وەك کوردێکی ستەم دیدەو ئاوارە بیرۆکەیەك ، هەستێك هەمیشە لە مێشکم دا دەخولێتەوەو هەر دەم بیری لێ دەکەمەوە ئەویش ئەوەیە ئایا پاش ئەم هەموو کارەسات و قور بەسەری و کوشتارو وێران بوون، کورد دەبێ بە چی بگات ؟ ! بە تایبەتی لە کوردستانی عیراق کە بلێسەی ئاگری شۆرش زۆر زۆر بە گوڕو هێز بووەو چاوەروانی ئامانجی گەورەی لێ دەکرێت . بەلام لە هەمان کاتیشدا جۆرە پەشێوی و نارەحەتیەك هەراسانی کردووم لە هاوکاری هێزە سیاسیە کوردەکانی کوردستانی عیراق لە گەل ڕژێمی ئێران و هێزە سیاسیە کوردەکانی کوردستانی ئێران لە گەل ڕژێمی عیراق لە لایەکی ترەوە .

هەموو کوردێکی دلسۆز دەزانی لەچی دەترسیم . بێگومان ڕێکەوتن نامەکەی ١٩٧٥ جەزایر ، برینێکی گەورەیە لە دلی هەموو کوردێکی دلسۆزو نیشتمانپەروەردا .

پاشماوەی ل ٢

قەلاچۆکردن بە یارمەتی ئەلمان

Kein Blut, keine Wunden, im Todeskampf erstarrt
Diese zwei Kinder aus Halabja spielten auf der Straße, als der Gasangriff begann. Sie erstickten. Die Hamburger Firma W.E.T. – das Foto zeigt Geschäftsführer Peter Leifer – gilt als Schaltstelle für die deutsch-irakische Giftgas-Connection

بەرێوە بەری کارو باری(W .E . T)
پیتەر لایفەر

تەکنیکی (سپێر) **مارتین شفیند** - دلە (Speyer) - ئەم کابرا ٣٩ ساڵیە، مە کینەکەی لە سویسرا تاقی کردۆتەوە ولە شوباتی ١٩٨٧ دا لە کارخانەی چەکی کیمیاوی سامرادا ، دایمەزراندوە . لە لیستەی حسێبی کومپانیاکەی "٥١٣٠" مارکی بۆ فێرکردنی کرێکارانی عیراقی لە لایەن کومپانیای **پاماسۆل** ەوە تەرخان کراوە

مەکینەیەکی دیکەش کەوتە سامرا **شفیند** لە ئەلمانیای فیدراڵ تاقی کردۆتەوە ئەو مەکینەیە پێی دەگوترێ "دەزگای بورغو کردنی بۆری" - جورە بوریەك بە درێژایی ٥٠ ژ مەتر وتیرەی ٣٠ سم بە هەوای پەستراو بورغو دەکاو دەیبڕێتەوە .

سپێرە ئەلمانیەکە پێش گەیشتنی بە عیراق، ساڵی ١٩٨٧، چاك بۆی ڕوون بووە کە وا دەزگا ژێر زەمینیەکەی سامرا بە هیچ جورێك بۆ بەرهەمهێنانی لە ناوبردنی زیان بەخشی کشت وکال بە کار نایە (W.E.T) کە بلیت و ڤیزای بۆ ئامادە کرد بوو ، تێی گەیاند بوو کە وانابێ کامێر لەگەل خۆی بەرێت. وێنە گرتن قەدەغەیە . یەکسەر پاش گەیشتنی **شفیند** بۆ بەغدا بردوویانە بۆ سامرا . نەیتوانیوە بێ ئیجازە ، شوێنی نیشتەجێی خۆی بەجێ بێلێ . بەیانیان ئەندازیار **(ئوزر صبرا)** کەوا لە سەر دەزگای پرکردنی گاز مەشقی دەکرد، خواردنی بەیانی بۆ دەهێنا . عیراقیەکە لەگەل کابرایەکی چەکداردا لەدەرەوە چاوەروانی کردون تا **شفیند** لە خواردن بۆتەوە . پاشان بردوویانەتە هۆلێکی کار کردن لە دەرەوەی بازنەی ئاسایشی سامرا . لەوێدا **شفیندلە گەل مۆزەر** مەکینەکەی خستۆتە سەریەك و ئەو هەشت عیراقی دیکەی فێری بە کار هێنانی مەکینەکە کردوە . ئێواران **شفیند** یان گەراندۆتەوە شوێنەکەی خۆی. جەمی ئێوارەش پاسەوانێك بۆی هێناوە. ئەو مەکینەیەی لە ژێر چاو دێری **شفیند** دانرابوو، دەبێ پاشان - بە رای **شفیند** - گوێزرابێتەوە بۆ یەکێ لە هۆلەکانی ژێر زەمینەکانی ناوچەی ئاسایشی نێو سامرا . بەلام نەیانهێشتبوو **شفیند** بچێتە وێ. هەر وەك ئەندازیار **مۆزەر** تێی گەیاندوە لەوێدا بەرهەمی گرنگ هەن و ئێمە ئێستا وا لە جەنگ داین. لە وەلامی **شفیند** دا کە پرسیویەتی : " چ شتێك لە سامرا دروست دەکرێ؟ چ شتێك لەو بورییە بەستراوانەدا دەکرێ؟ بەرێوە بەرێکی (W .E . T) لە هامبورگ گوتوویەتی : " **بێ گومان یاستە نەدانی تێ ناکەن** ".

وەرگێرانی : زۆرزکا

لە نیوەندی ساڵی ١٩٨٦دا ، دوا بەشی پرۆژەکەی بە ٣٥ ملیۆن مارك ئەنجامدرا . دوکومێنتی چاك لەم بارەیەوە لای گۆڤاری **شتێرن** هەیە . بەشی زۆری ئەو مەکینەو پێستەکان (W.E.T) لە ئەلمانیا پەیدای کردوون . ئەوەی لە ئەلمانیا دەست نەکەوتبێ، بەرێوە بەری کاروباری(W.E.T) **پیتەر لایفەر** لە وڵاتەکانی دیکەی **ئوروپا** کریویەتی. بۆ نموونە : دەزگای دروست کردنی مادەی بنەرەتی **ئوفسفور تریکلورید** لە کونسێرنی کیمیاوی فەرەنسی(Atochem لە شاری لیۆن کراوە . کاتێك فەرەنسیەکان لە ناوی وڵاتی کریاریان پرسیوە، پێیان گوتراوە بۆ دامەزراندنی کارخانەیەك لە **نیجیریا** بەکار دێت.

(W.E.T) پێشتریش هەر بەناوی هەمان دەولەتی ئەفریقاییەوە، لە کۆتایی ساڵی ٨٥ دەزگایێکی "پرکردنی بوتل بەگاز"ی لە کومپانیای (Pamasol Made AG) لە بفتغکە ... تەنیك ... بخەدە ... کسەدە . یەکێك کەدەزانی، کە وا دەزگاکە بۆنیجیریا نەبوە، بەلکوو بۆ عیراق بوە ، کارگەی

٩

Ji rupel 1

AXIVTINA BÊ MESOLIYET

halê wan xweş bibe"?! Evca eger Xumênî ji nuha her ew divê hakimiya Îslemê biser Kurdistanê de da dene.

Sala 1979 an Îsmat Şerîf Xumênî ditiye, nuhe ew jêre piropagende dike "Eger kurd îslamê qebûl bikin ...." Bêgoman ger wî ev sal seredena wî bi nesîb baye, Kurdistan dikire beheşt û pasder ji dikirin firîstê (melaîket).

Pirofîsor Îsmat Şerîf ku li Ewrupa rûdine, bivî awayî serûberê kurdên li Îranê bo rojnama biyanî ron dike !!

Hizba demokrata Kurdistana Îranê ji meydana xebatê de ye û di rojnama (Kurdistan) hejmara 132 an de dinivise:-

Lêxistina xelkê bê desthilat, bumbarana bajar û gundên Kurdistanê û kavilkirina hezaran xaniyen biser xwediyê wan de, koştina jin û zaru û pîr û kalên kurd, girtin û Îşkencedana lawên kurd û malixkirina abûrê, pişkeke ji karê rojane yê rijêma Xumênî. Wêrankirina gundên Kurdistanê û derbiderkirina xelkê bê guneh li Kurdistanê ji layê rijêma Îslamî ve her dom dike. Di mehên bûrî de, li navça (devera) Serdeştê karbidestên rijêmê bala xelkê 24 gundan kêşaye ku ew gundên xwe çol bikin. Di nav wan 24 gundan de 779 binemal hene ku hejmara xelkê wan dibê 3895 kes. Jibili wan, di mehên bûri de hikmeta Îslamî li devera Serdêşt 10 gund şewitandine û xelkên wan derbider kirine. Ewe ji navên wan gundane :- "Xwarmê, Delalan, Têyeta jorî, Têyeta jêrî, Birdan, Zengelênan, Pilekan, Zerdekana jêrî, Zerdekana jorî"

De bila xwîndevan bixwe gotinên Îsmet Şerîf û nivîsîne rojnama (Kurdistan) berhevdu bike û bizane ku kurdan çi devrast hene û bi çarenivîsa kurdan dileyzin!

Ji bo agadariya Dr. Îsmat Şerîf gerek em bêjin, ku ewên gund û malên wan kavil dibin û kavil bûne û wan ji ser axa bab û kalên wan diguhêzin, ji mêje ew Îslamin û ji Xumênî û Dr. Îsmat ji musilman tirin. Tiştê ecêb ewe ku Dr. Îsmat Şerîf bi xwe ji Suryê ye û behsa Kurdên Suriya nake. Lê ew ji nik xwe behsa Kurdistana Îranê dike bêy ku haya wî ji Serûberên nuha yên Kurdistanê hebe.

Em dibêjin ku ev axiftina bê mesoliyet listike yan henek kirine bixwîna hizareha Şehîdên ku giyanê xwe gorî (qurbanî) rizgarî û serfrazbûna netewa xwe kirine. ✱

J rupel 1

ÇARESER KIRINA SIYASÎ

ku têkilî karên Afganistan û Pakistan nabin.

Rêz li bendên qerre bigirin û ji bo zivrîna mişextan, ew alîkarî bikin. Di we qerardadê de gotiye i dewletên Afganistan û Pakistan bibev hatine ku rê bidin ew Afganî yên ku bo demê kurt li pakistanê dijin, bo welat bizivrin. Dewleta Afganistan, tev alîkariyan ji bo zivrîna mişextan amade bike. Dîsa dewleta Pakistan ji gerek ji bo zivrîna dilxwaza rêkupêk penaberên (multtece) Afganî hemî alîkariya bike û rêyan xweşke.

Sekretere giştî ye navnetew, nûnerekî xwe ji çavdêriya bi cêh anîna naveroka qerare.

Qerardada Afganistan û Pakistan di roja 15 may de di keve kar û her wê rojê hêzên Sovyet we dest bi zivrîna xwe bikin bo welatê xwe.

Ew qerar ger serok û derebeg û kevneperestên revî yên Afganî û handan û aloz kirina Iran û Emrika lê bigerin, rê ji bo tenahî û aştiyê û ne mana şerê birakujî xweş kiriye. Xelkê Afganistan bi hukmeta xwe ya millî ve wê karibe birînên xwe yên 8 salan derman bike û rêya jiyaneke tena û pir aştî û bextiyar dante ber xwe.

Lê gotinên serokên kevneperest û reviyên Afganistanê yên ku man xwe di şer de dibînin û dîsa gotinên wezîre derve ye Emrika li ser alîkariyên eskerî ji bo caşên Afganî, ew kor û komelên aştîxwazên severê neçar dikin ku aştî û tenahî ji bo Efganistan ne ziurîte ve. ✱

J rupel 2

JI KANIYA FOLKLORA

Dibêjê:

Dê deme te heft gunda
di gel heft barî zêra
Dê te keme maqûl liser dwazde bajêra.
Ezê Xatûn Xezalê keme seneme
Mecidiyan û zêra
Hema tu qewl û qirare xwe bidey ji
Elî Begê re
Çi subeye, sube zûye
(Hesen paşa) qesta aliye Xatûn Herêma Kiriye
(Xatûn Xezal) di ber ve hat û di bêjêt:
Babo, eve çi sehyan û qerebaliqe li koçkê ronîştî ye ?
Di bêjê, ma tu nizanî ?
Elî Begê Kela Şulhayê dewletê
Bi tabûr û eskerê nîzama tirkare hat û
Bi qedrê Xudê Xwazgînîne.
Dê dete min heft gundan di gel heft barî zêra
Dê min kete maqûl li ser dwazde bajêra
Ewî sûnda xwarî dê te kete seneme mecidiyan û Zêra
Hema tu qewl û qirqe xwe bidey
bi Elî Begê kela Sulhayê ra.
Xatûn Xezala di bêjêt:
Babo, min navê
Bila ne dete te heft gunda digel heft barî zêra
Bila te nekete maqûl li ser dwazde bajêra
Bila min ne kete senemê mecidiyan û zêra
Ma tu nizanî, min qewl û qirare xwe dane
ji pismamê xwe ra
Dilêrê pismamê min swarî poroye
Serê sê şev û sê rojî temame
Mehvanê Hewlanê Erebe

Bi qedrê Xudê li binê Behrêye
Hey lo .. lo li binê behrêye.

M. Mayi

Xwêndewanên Serdema Nû re

Ji ber nebûna kadira zaravê kurmanciyê jorin û alîkarî nekirina nivîskarên wê zaravê em pir mixabin, naçar bûn ku hejmarê 29 de beşe kurmanciyê jorin li Serdema Nû rakin.

Em hêvîdarin ku rojnamayên bi zaravê kurmancî jorin dinivîsinin bikanin wê walayetî tijikin.

بۆ ئاگاداری

زۆر بە داخەوە ڕادەگەیەنین کە لەبەر بێ کادری زاراوی کرمانجی ژووروو، وە هاوکاری نەکردنی نووسەرانی ئەو زاراوەیە، سەردەمی نوێ بڕیاریدا لە ژمارە ٢٩وە، بەشی کرمانجی ژووروو ڕاگرێ. هیوادارین ڕۆژنامە وگۆڤارەکانی کە بە زاراوی کرمانجی ژووروو دەردەچن، ئەو بۆشاییە پڕ کەنەوە.

سەردەمی نوێ

پێک هاتنی بەرەی کوردستانی

لەو کاتەدا کە ڕۆژنامەی سەردەمی دەچوە ژێر چاپ، هەواڵی پێک هاتنی بەرەی کوردستانیمان پێ گەیشت. بە گوێرەی هەواڵێ کە پێشتوو شەش حیزبی سیاسی کوردستانی عیراق (حیزبی دیموکراتی کوردستان، یەکێتی نیشتمانی کوردستان، حیزبی سوسیالیستی کوردستان، حیزبی دیموکراتی گەلی کوردستان حیزبی سوسیالیستی کورد و حیزبی کومونیستی عیراق بەرەیەکی یەکگرتوویان پێک هێناوە. ئێمە لەگەل پیرۆزبایی لەو هەنگاوە پیرۆزە، لە ژمارەی داهاتوودا هەواڵی تەواوی پێک هاتنی ئەو بەرەیە بلاو دەکەینەوە.

Serdema Nû
TRYCK: ARARAT TRYCK
XWEDÎ:
Dr. Cemşîd Heyderî
BERPIRSYAR& REDAKTOR:
Kerîm Hussamî
Postgiro: 420 4506 - 2
ISSN 0284-3412
P.O.BOX 7066
16407 KISTA
SWEDEN

DR.1

KURD LI BER SIYASETA NEHELAN Û JI NAVBIRINÊ

Her şerê bi qewime, di destpêkê de pilanek jêre danaye, mina gotina (Mawtsi Tongî):

"Şer siyaseta bixwine, siyaseta ji şerê bê xwine". Helbet dawîya şer ji her şewitin û fetisine. Şerê Iran û Iraqê ku di roja 22 ilona 1980 an de hibû, bû sebeba zîyaneke mezin ji alê insanî, abûrî û civakî û .... HTD bi herdu layan ve.

Bi hezaran kesên bê gune bûne zadê top û xweliya şahî. Bi sedan gund û bajar kaul bûn û bi hezaran mirov derbider û mişext bûn. Barê abûrî di herdu welatan de têkçûue ku di piştî şerî ji de çareser habe. Dîsa eve û çendên din netîca agirê şerbûn û ew agir roj bi roj her germ û geş dibe.

Kurdistana meya perçe perçe mina li navcavan nivîsîye, ku tim ketiye bin karkirin û mêtine û serbirnê ji layê dagirkeran ve. Her roja destpêka şerî, bajarên sersinora ketin bin gemar û lêhmişa dilreqiya hêzên Baasa faşist û Islamîya Xumênî.

Bajêrên Qesir Şirin, Haci Omeran, Coman, Bane, Meriwan, Pênciwin, Xanê, Şino û .... heta nimonên havetiya wan du rijêmên dagirker û dijminên ku dixwazin Kurdistanê ji nav bibin.

Dîsa ev du rijemên kevenperest û faşist dest bi nehêlana gelê kurd û kvjtina tevgera rizgarixwaza, li du perçen Kurdistane kirine.

Li Iraqê her roj rijêma Baas diktatora Bexdada çendan xurtên kurd di kuje û li Iranê ji melayên Xumênî ji sala 1979 an heya iro qesabxane li bajarên kurdî ji bo kvjtina tekoşerên kurd danane. Kovanên vê dawiya şerî bi rengek rasturast kar li ser xelkê bindeste kurd li Kurdistanê kiriye û bûyê sebeba ji navbirina bihizaran kurdên bê guneh û zehmetkêş. Bi hizaran binemal ji ciyên wan derbider bûn û bê cî û re man û ji pêtviyên jine bê par bûn. Ya ji hemiyan bi govan û xem tir ew kovana mezina bi serê bajarê ciwanê (Helebçe) rûdayî, dema ku hezên hêrişker tagirên rijêma kevneperesta Iranê xwostî bajarî bigrin, ji alê rijêma Baasa dilreşa Iraqê ve, di 16 adara bûri de bi bumbên jehrê û kuştina bersiv lê da, ewji bû sebeba kuştina 5000 mirovên bê gunehên kurd ku piraniya wan jin, pir û zoro bûn û sisa hejmareka meain birindar û derbider bûn. Helbet rijêma Baasa faşîst kurdên Iraqê gunehkar dike ji ber alîkariya wan bi Iranê re, tola vê ji gerek bi cekên kimiyayî bête stadin. Ev bûyera bixêm bû sebeba hejîna kurdan û kerba cemawere perişan û partên hemecorên Kurdistanê. Kurdên derbider li Amrika û Ewrupa dengê nerazîbûna xwe li hember vi kare çepel ku ji her rewişte însanî dûre û berûvajî her birubawera pêşketiye mirovîiyêye diyarkir.

Gelê kurd iro lihember siyaseta jinavbirin û nehêlanê rawestaye, ne her li Kurdistana başûr lê wisa ji li her ciwar perçên Kurdistana parkirî. Bo nimune, her karekê şoreşgêrî li Kurdistana başûr, rijêma dijmina kurdan ya tirk di xwaze alika wan welan bike yên ku Kurdistan dagir kirin.

Rêketin nameya dinavbera Iraqê û Tirkiyede di vi warî de li ber çave. Herdu la alikariya emnî û serbazî di navbera hev du de beye. Seredana (T. izali) li vê dawiyê bo Iraqê li roja 1-4-88 an de her ji bo wê çende bû, çunki niha tevgêrek siyasî mezin li Kurdistan bakûr heye û miletê kurd haydare li ser he livinên rijêma Tirk ya endama (NATO) ya guhdara Emrîka emperyalist.

Li vir xweya dibe ku destên dijmane me ji zo de bi hevre bû ji bo nehêlan tevgera kurdî û birandina gelê kurd. Di vî warî de nexşa xwe ya Ehrîmenî danaye û hewil dide bi cî ji bine.

Li Suriyê û Iranê dagirkerên Kurdistanê li ser siyaseta nehêlana gelê kurd berdewwamin. Em tev bi bûyerên li Kurdistana rohilat dizanin û li Suriyê ji îro kurd ji her mafê xwe bêpare û pir caran ji ew bi biyanî hesab dikin.

Bi hizara min her tiştê li ser vê çend bête nivisandin kême, em kurdên mişext her çi ji gelê xwe yê hejar re bikin her kême. Ji ber ku bizava me gelek kêmtire ji wê zehmeta pêşerge pê Kurdistanê ji dagirkera diparêzin. Zehmeta me gelek kêmtire ji yan wan mal û jin û zaro bi mana xwe li Kurdistanê hebûna xwe parastiye û axa bav û kalên xwe parastiye. Lê ew her roj rû birûyê mirinê dibin û ew her li berxwe didin. Ew li hember çekên kimyawî rawestane û bi kom rawestane û li ser milên mirinê guvendan dikin.

Birar em ji li dûriya welatî piçek wijdana me bête serê me û alikariya wan bikin û Ewrupa ji bi xweşiyen xwe kar li me neke û em kurdiniya xwe biparêzin.

PEYVA DAWÎ

Mina kurdekî derbider hestek tim di mejiyê min de di bizive û tim bîra wê dikim, ew ji eve erê gelo piştî vê hemî kovan û şewtinê wê kurd bigehne çi teşt. Bi taybetî li Kurdistana başûr ku agirê şorê pir ji kevin geş û bi hêz bû û çaverêya armanca mezin jê tê kirin.

Lê dîsa di wê demê de ne rehetiyek min aloz diket, di alikariya hêzên siyasiyên kurdî yên Kurdistana Iraqê bi rijêma Iranê re û hêzên siyasî yên kurdî yên Kurdistana Iranê bi rijêma Iraqe ve ji alê din ve.

Her kurdekî dilsoz dizane ew ji çi ditirse. Bêgoman rêkketinnama 1975 an li Cezayirê birinek mezine di dilê her kurdekî dilsoz û niştiman perwerde.

Mehabad Kurdi

Qûnaq sê şev sê roja li xîvana binê beryê
bi quweta Xudî û hêle hozê hajotiye
Roja çarê li bajarê Diyarbekir derketiye
Ew li mala (Hesen paşa) rûniştiye
(Hesen paşa) bi sê dangan gazî dike

JI KANIYA FOLKLORA KURDÎ

Folklora Kurdî, bina kaniyek pir bûşe ji nav cergê milletî di helavêt. Ew bina xizînek pir dewlemende ji gelek babetên cor be cor.

Em di vir de naxwazin dirêj li ser folklora Kurdî baxivîn, ji ber ku ew bi nivisandina kitêban ji temam nabe, ku cawa mirov nikare ava kaniyekê tev vexot, wisa ji mirov nikare bide nava ware folklorê û li ser hemî layan hinivise.

Yek ji alên giring di nava folklora Kurdî de ewe ku, dîroka gelê kurd di nav xwe de parastîye. Ew ji bi hunin û vehandina lavje û stirana li ser bûyerên rojane ku bi sere xelki de hatine û hinek kesên pêvehatî lawik û stiran jêre vehandine û, ew dev ji dev heya iro mane.

Helbete her stiranekê di folklora Kurdî de, serhatiya xwe heye. Lê ew ji babetek dine, ku mirov lêkolinan di vi warî de bike û li ser her stiranekê baxive û li dûv here ji bo bizanibe ka ce ew bûyer yan serhatî, li kîj cihî û kîjan serdemê de peyde bûye. Dîsa ev ji babetek dine û em nikarin li vir derheqa wê çendê de baxivin.

Tiştê em dixwazin di vir de binivisinin, lawjeke ji folklora Kuedî, ku liser bûyerekê hatiye vehandin, ku ew ji min ji zardevê çend stiranbêjan wergirtîye, wana ji dev ji dev ji yên pêşiya xwe wergirtine. Her çend nedûre ku kêmasiya wê hebe û yek din temamiya wê zanibe. Merema me ji ji vê belav kirinê ewe ku xwindevan haydar bin û kesê ku tiştekî jê zanibe haya me bike. Ew çi ji stiranbêjan wergire, yan ji ji govar û pertokan bîne der.

Di vê stiranê de evina keçek Kurd ji bo pismamê wê derdikeve.

Babê Xatûn Xezalê dixwazê wê bide qumandarek tirk, ji bo ku ev dê pir mal û zîneta dinyayê pêşkêşî wî bike li hember keça wî.

Lê Xatûn Xezal li navçavên babê xwe de dibêjê:

Min ew navê, bila ne tiştekî bide te û, ne ji çi bide min. Ez li benda kurmamê xwe me û min qewl û qirarê xwe ji wî re dane.

Diyare ku serhatî bi wê teman dibe ku (Şerîf Begê Kela Şulhaye) bi zorî (bixurtî) Xatûn Xezalê ji xwe re di be û pismamê wê bi şer ji wan distîne.

Herçend stiran bi temamî ne gihiste destê min, lê ya min bihîstî eve ye:

" Lê .. lêdinê, çi sobeye, sube zûue

Elî Begê Kela Şulhayê mişûrê delulete
Tabirê eskere Tirkan bi xwe re rakir
Qûnaq sê şev û sê rojan hajot
bi qedrê xûdê Xwazqinîne.

(Elî Begê kela Şulhayê) muşûrê dewletê
Ka bêje te çiye ?
Elî Begê dibêjê:
Te keçeka hey navê wê (Xatûn Xezalê)
Bi qedrê Xude wem Xwazginîne.

R. 3

Serdema Nu

Rojnameke siyasî, candî û civakî ye

Sal 3 Hejmar 28 Gulan 1988 10skr.

AXIVTINA BÊ MESOLÎYET

Tevgera rizgarixwaza kurdi gehiştiye pilek (derece) giring, tekoşina partên siyasi, çelengiyên pêşmergên qehreman û hêza çekdara Bergirî Millî, fidakarî û li berxwedana xelkû gundiyên gelê me, wan karek wilo kir, ku roj bi roj tevgera rizgarixwaza kurdi geştir û pitir deng bide û bala komel û civinên cihanî ji bo pirsa kurdî rakêsa. Îro ji caran pitir li derve, li ser pirsa kurdi dinivisin û behs lê diken ku êdî destgehên dewletî di nava netewên hevbûyî de nikarin vê pirsê bi pişt guhan ve pavêjin li hember cinayetên hukmetên faşist û diktatorên Irak, Iran û Tirkiyê xwe bê deng bikin.

Di vi warî de, çend kurd hene ku ji zode li Ewrupa û dûr ji welat mane, ew bêy ku haya wan ji serûberên nav welatî hebe û bêy wan têkilî bi derd û janên gel re hebe, ew car car li ser rûperên govar û rojnaman de li ser pirsa rizgarixwaza kurdi dinivîsin bi zimanên Ferensi, Engilizi û civinan girêdidin, behsa pirsa kurdî dikin û li ser barûdoxên (Kawdanên) Kurdistanê dipeyvin.

Rujnama "På Lätt Svenska" di hejmara 4 junawry 1988 an de, ji zardevê pirofisor Îsmet Walî ku ji bo civeinekê li ser pirsa kurdi hatibû Swêd, nivisiye:-

"Wanli" dibêje:-

"Her dem kurd li Îranê wek kurd qebûl kirine. Îro ji li Îranê xelk bê zehmet dikar kurd bin. Li Bajarê Wirmê TV ya kurdî heye. Pirograma kurdi belav dike. Di sala 1979 an demî Xumênî dit û eloitinê ew hizra Îslamê dike. Ew serxwebûn û demokretikê ji kurdan re naxwaze. Lê serûberê kurdan li Îranê baş diçe, ger kurd Îslametiyê qebûl bikin."

Di vir de çend pirsiyar dihêne pêş ku nabe mirov behsa wan neke:-

1- Kenjî li Îranê kurd wek netewe naskire ku mafên xwe yên netewî, zimanî xak (ax) û av û resm û abûriya xwe be? Erê gelo ma kurdnaskirin her hinde ku jêre bêjin "Kurd" û ji hemî mafên xwe bê par bin, yan ji kurdnaskirin ewe ku wek netewekê serxwebûnê jêre bidin wek millet binasin?

2- Qey TV ya bi kurdî li Wirmê pirograma belav dike, idî kurd bi mafên xwe gehişt û dikare bêjê (ez kurdim?). Eger we be, li Iraqê Radio, t.v. û rojname û govar bi kurdi wişene (Zorin), lê li wir gelên ji navbirina kurdan û kai ubûna Kurdistanê li netewame dibin.

3- Ma qey kurd li Îranê musilman ninin, de ku Ismat Şerîf Fermandên Xumênî bibêjê ku:-

"Eger kurd li Îranê Îslamê qebûl bikin, wê

R.3

KURD LI BER SIYASETA NEHELAN Û JI NAVBIRINÊ

Şerê Iran, Iraqê, yan ji şerê ji nav birina kurdan!

Tişteştek eşkeraye ku şer şêwa mezina hevrikî û neyariyê ye ku nikaribe bi rêyên siyasaî û aştî û çara wê bikin.

R.2

ÇARESER KIRINA SIYASÎ YA PIRSA AFGANISTANÊ

Di dema 8 salên bûrin de, doza Afganistanê ne her ziyanek giyanî û malî li xelkê wî xist, lê wisa ji têkilyên dinavbera Afganistanê û pakistanê de têkdan. Her çend hukmeta Afganî di demek pêş niha de, pirograma ya millî da xweya kirin, bo demekê livinên eskerî rawestan û daxwaz ji mişextia reviyên Afganî kir ku ew biziurin bo welat û bevbeşî karê ava kirin û pêşde birina welat bin. Lê serokên ku (binav) navê wan-Mucahidên Afganî-yên ku man û berjewenda xwe di şerê birakujiyê de dibinin û her yekî ji wan serê wî bi rijêmek kevneperesta deverê emperyalizma Emrîkî ve girêdayî ye rijêma Îslamiya Îranê ji alikariya wan dike, lew ma naxwan şerê bira kojî dawî bibeû xelkê perişanê Afganistanê bi tenahî û aştî biji.

Dawiya wê, piştî şeş salan axivtina ne rasturast dinavbera du dewletên Afganistan û Pakistan de ku li jêr çavdêriya harikarê sekreterê giştî yên komela netewên hevbûyî dikir, roja 14 april biryara çareserkirina siyasî ji bo pirsa (mesela) Afganistanê hate mor kirin. Ev biryara ku sekreterê netewên hevbûyî serperiştiya wê dikir û wezîrên derve yên Emrikî û Sovyetê têde beşdar bibûn pêkhatiye ji:-

Biryarderê narbera dewletên Pakistan û Afganistanê di warê peywendiyên hember û dest werdanên barê nawxwe yê hevdu û lêdana hevdu.

- Rêzgirtina mafên desthilatdarî û serbixweya siyasî temamiya hevdî û asayiş û parastina kultora netwî ya xwe.
- Rêzgirtin li mafên herdu ji bo gurina nizama siyasî, abûrî û ferhengî (çandî) û kumelatiya xwe.
- Pêşde birina têkiliyên navnetewî di bikar anina desthilata dayimî biser kangayên xwe yên siroştî de li gor irada û viyana xelk û desttêvedanên biyanî.
- Xwe parastin ji gef zordariye bi her şêwekî li ne neskirina sinorê hevdu.
- Xwe parastin ji testvedan ji bo guhrina rijêma siyasîya hev du û tekelava têkiliyên layên biryarder.
- Dil rebetiya hevdu ji wê ku axa her yek ji wan ji bona têkdana desthilat û guhrina rijêma alê din û qaliba siyasî bikar ne ine.
- Xwe parastin ji dest têwerdana çekdarî yan dagîr kirina eskerî yan şêwek din yan dexalet di kar û barên siyasî û abûrî yên hev du de.

Di parçeke qerardarê de ku tekilî bi dest ve berdanên Emrika û Soviyet ve gotiye:-

Du dewletên Emrika û Sovyet bi nişandana piştevaniyê li komar Afganistan û komara Îslamî ya Pakistan û alikariya wan ji bo armancên wan dewletan û bi rêz lê girtina wan bo, mafên desthilatkarî, serbixweyî, temama erdî û bê hyenîya wan, ew sozê didin

R.3